مدني ټولنه

اختلاف او ناورېه کېږه وړه د خلکو او حکومت هغه ظرفيت کمزوری او يا حتی له منځه وړي چې د هغه په وسيله خپله خلک او يو دولت بنسټيزې اسانتياوې برابروي او د هغو په وسيله ټولنه خپلو کړو وړو ته دوام ورکوي. د کرهڼې پيداوار او تجارت زيانمن کېږي. هر ټولنيز کړه وړه لکه ماشومانو او ناروغانو ته پام لرنه کمېږي. حکومتي جوړښتونه چې ټولنه اداره کوي له منځه ځي يا زيان مومي. کېدای شي چې روغتيا او ټولنيزې ښېګڼې ته پام لرنه له منځه ولاړه شي. همدا ډول کېدای شي چې ښوونځي وتړل شي. ګڼدونه په خپل ځای پاتې شي، د اوبو او برښنا کارونه زيانمن شي، د ناروغيو او وبا د منځته راتلو سبب شي. کېدای شي د پوليسو وظيفې اوکارونه کمزوري او بې امنيتي منځته راولي او په چړګه مارو ډلو باندې تکيه کول زيات کړي. په يېړو هېوادونو کې چې د کورنيو جګړو په رنځ اخته دي، په "مدني ټولنه" باندې د اسانتياوو د برابرولو، ټولنيزو کارونو ته د پام لرنې، د وړګو نمايندګي او استازيتوب کولو، د اختلاف په هکله پر نړيوالو پاليسيو او کړو وړو تصميم او پرېکړه کوونکو باندې داغېزې کولو زياتېدونکی بار لوېږي.

دا څپرکی د مدني ټولنې يوه عمومي منظره چې د غير دولتي موسسو په برخه ټينګار شوی دی په ګوته کوي.

۱- مدني ټولنه څه ته وايي؟

د مدني ټولنې اصطلاح په جنوبي امريکا کې منځته راغله ترڅو چې د جنوبي/لاتينې امريکا عمومي غورځنګونه چې د يوې خوا يې د ظالمو حکومتونو قدرت او د بلې خوا استثماري نړيوالې مالي ټګ ورکړل شوي ترڅو چې د ډول ډول غير دولتي کارکوونکو رسمي موسسو، غير دولتي کاري موسسې او ټولنيز غورځنګونه په خپل چوکاټ کې راونغاړي. د سړې جګړې د پای ته رسېدلو څخه وروسته په خاصه او ځانګړې توګه غيردولتي موسسې (اين جې او) پراختيا موندلې د سولې او امنيت په ګډر کې يې د بحراني عواملو په توګه پېژندګلوي مخ په زياتېدو ده.

د لندن د اقتصاد ښوونځي د مدني ټولنې د مرکز سره سم "مدني ټولنه د شريکو ټګو، هدفونو او ارزښتونو په هکله د خپلې خوښې يو ټولنيز کار او عمل د صحنې څخه عبارت دی. د تيورۍ په لحاظ د هغې تاسيساتي شکلونه د دولت، کورنۍ او د يوه مارکټې شکلونو څخه توپير لري، که څه هم په عمل کې د دولت او کورنۍ او د يوه مارکټې او مدني ټولنې سرحدونه پېچلي، ترکېبي او د بحث وړ دي. په عمومي ډول مدني ټولنه مختلفې فاصلې، عوامل او تاسيساتي شکلونه خپلوي، د رسمياتو، خپلواکۍ او صلاحيتي درجه يې توپير پيداکوي. په عمومي توګه د مدني ټولنو وړګي د تاسيساتو څخه عبارت دي، لکه د خير ښېګڼې ثبت شوې موسسې، د پراختيا غير دولتي موسسې، ټولنيز ګروپونه، د ميرمنو موسسې، عقيدوي بنسټ لرونکې موسسې، مسلکي ټولنې، د کارګرانو اتحاديې، د ځان سره د مرستې ګروپونه، ټولنيز غورځنګونه، د سوداګرۍ ټولنې، ائتلافي او تبليغاتي ګروپونه."

د مدني ټولنې ترڅنګ لاندې د سوداګرۍ سېکټور راوستل په نړيواله کچه د يو څه بحث وړ خبره ده. ځينې خلک غواړي چې د سوداګرۍ سېکټور د مدني ټولنې د يوې برخې په توګه ومني، په داسې حال کې چې ځينې نور وړګي بيا په دې مفکوره دي چې د سوداګرۍ ټولنې ته د حکومت سره خورا يېړې نږدې اړيکې ورکړل شي، په ځانګړې توګه په ځينې هېوادونو کې اين جي او (غير

دولتي موسسې) د بين المللي هوښيارتيا په توګه داسې پروګرامونو ته وده او پراختيا ورکېږ ده چې په هغو منطقو کې چې دوی کار کوي او د مخالفتونو څخه اغيزمنې شوې دي. د سولې منځته راوړلو رول او د سوداګريو او ټولنو ترمنځ يې ښ اړيکې وه‌څوي.
مدني ټولنه د دولت (حکومت او پارلېمان) او د پخواني سياسي برخې (سياسي ګوندونو) سره په مقابله کې ده.د يوې متناوبې وسيلې په توګه چې نېغ په نېغه د عادي اتباعو/وړګو اراده وړاندې کوي چې په شخصي موجوديتونو کې راټولېږي خو په عامه ګډر کې فعال رول لوبوي.

ولې يوه خوځنده مدني ټولنه د هغو ټولنو له پاره د اهميت وړ ده چې د اختلاف څخه اغېزمنې وي ؟

د مدني ټولنې تاسيسات وړګو ته د دې توان ورکوي چې تش د خپلې ټولنيزې طبقې، مذهب، سياسي يا نژادي تشخص په وسيله پېژندل شوي وي د خپل تشخص د مختلفو اړخونو په شا او خوا راټول او متحد شي. د مثال په توګه په بوسنيا کې يوه مسلمانه د طب ډاکټره چې د چاپېريال موضوعاتو سره علاقه لري کېدای شي خپله پېژندنه داسې وښيي: د روغتيا ټولنې يوه غړې ډاکټره، چې د يوې غير دولتي موسسې له لارې د محيطي موضوعاتو سره، د دې مذهبي عقيده د جومات له لارې. په دې ډول نوموړې دېته اړه نه ده چې يوازې د "مسلمانې" يا د يوې "ښځينه" په نوم وپېژندل شي. هغه د مسلك او نورو اړيکو لرلو له مخې کولای شي چې په ټولنه کې د نورو وړګو سره چې ډول ډول مذهبي تشخص ولري کار وکړي، اړيکې جوړې کړي. د مدني ټولنې موجوديتونه يوه مهمه قوه ده چې په ټولنه کې د تعادل او انډول راوستلو، د ملي يا قومي تشخص او پېژندګلو، د کورنۍ يا نژادي تړاوونو له پاره منځنۍ لارې پيداکوي (لانديني ډايوګرام وګورئ)، يوه خوځنده مدني ټولنه کولی شي چې د افراط مخه ونيسي او په يوه ټولنه کې اړيکو ته تغير ورکړي چې د ډول ډول نژادونو وړګي ژوند په کې کوي، سياسي لارښوونکي غواړي چې د مشخصاتو په اساس نفوذ په لاس راوړي.
چېرته چې يوه غښتلې مدنې ټولنه موجوده وي د ملکي وړګو د ټګو په هکله يېدري پوښتنې، حسابونه، په حکومت او سياسي چارو کې د برخې اخيستل هم يېډر وي. "د اختلاف وړ موضوعاتو په هکله لکه د بشري حقوقو څخه سرغړونې څڅه نيولې تر اداري فساد پورې کېدای شي چې د يوې حکومتي موسسې يا د يوې تجارتي اتحاديې په نسبت د يوې غېردولتي موسسې يا اين جي او څخه د بېطرفه معلوماتو يېډره هيله وشي."
په خاصه او ځانېړګ توګه دا موضوع په هغه ځای پورې تړاو لري چې د اختلاف د يوې خوا سياسي لارښود په بين المللي کچه نه دی پېژندل شوی. د قفقاز د جورجيا او ابخليزيا په "کنګل شوي اختلاف" کې هلته چې نه پوره جړګه روانه ده او نه د يوې سولې د پاره په کوم چوکاټ باندې موافقه شوې ده)، د دا بغير مدني ټولنې – په تېره د غيردولتي موسسو برخه چې د اختلاف له منځه وړلو په تکل کې ده.د منطقې نه پېژندل حکومت په پرتله بين المللي ټولنې ته د لاس رسېدنې امکان يېډر دی او په دې ډول د ارتباط يو پل نګل کېږي.
په داسې حال کې چې بخارا حکومتي مقامات د اين جي او برخې ضمني نفوذ او اغېزې د وخت سره سمې په نظر کې لري په دې هم پوهېږي چې هغه د جورجيا سره د اړيکو په ساتلو او په بين المللي سطحه دبخارا نظرياتو نقلولو ته د اهميت په سترګه ګوري.

د مدني ټولنې اصطلاح په عمومي توګه که څه هم د تعریف په اساس داد یوه مثبته مخته لیدنې یوه قوه ده خو ددې ظرفیت لري چې یو عمومي رواجي نظر وړاندې کړي او د هغې پیاوړتیا به د یوې اوږد مهالي سولې په منځته راوړلو کې مرسته وکړي. خو خبره همېشه داسې نه ده لومړی دا چې دا یوایځ ددې توان لري چې د هغو ګروپو نو نمایندګي وکړي چې پوره غښتلي او ځان ښه پېژني ځان چې منظم کړي په داسې حال کې چې کمزوري ګروپونه په خپل ځای پاتې کېږي.
دوهم دا چې که چېرې په واقعي توګه کولی شي چې د ټولنې رواجي نظریه او یېټګ په پوره ډول وړاندې کړي مدني ټولنه به هغه نظر یې وړاندې کړی شي چې کېدای شي اختلاف ولري او په ځینې موضوعاتو کې به ارتجاعي بڼه ولري. تر هغه اندازې پورې چې د مدني ټولنې جوښړتونه ملي ګروپونه یا هغه ګروپونه چې د مخه په سخت اختلاف لګیاوو روانغاړي، کېدای شي دا د یوې داسې قوې په یڅر راښکاره شي چې فشار واردوونکې، شړوونکې يا د شخص او ځانړګیو ټګو څخه وکړي. د مثال په توګه په کلمبیا کې د سولې د پاره کارکوونکي په دې عقیده دي چې ځینې اساسي اتحادیې د خیر ښېېګ بنسټونه بږدي چې ظاهري بڼه لري، هدف یې دا وي چې د دوی اړیکو څخه چې د نیمه عسکري فعالیتونو سره یې لري پام بلې خواته واړوي.

مدني ټولنه
- مسلکي اتحادیې
- کارګرانو اتحادیې
- د ټولنې بنسټیزې موسسې.
- غیردولتي موسسې د مثال په توګه د بشري حقوقو ډلې، ځښینه ډلې
- خیر ېګېښ
- خپلواک نظرورکوونکي
- ټولنیز غورځنګونه

حکومت
- د حکومت رسمي مقامات او جوښړتونه.
- عسکري.
- قضاء
- اداري واحدونه د مثال په توګه ، ښاري یا ولایتي شوراګانې.

قبیلوي ټړاو/کورني واحدونه او ټړنې
په مذهبي او عنعنوي ارزښتونو ټړلې، قومي اړیکې، ملاتړ.

دريم، ترڅو چې مدني ټولنه وکولای شي نړیوال مالي ملاتړ ترلاسه کړي کېدای شي چې د سياسي يا مالي اغېزو څخه چې بين المللي ېټګ به په نظر کې ولري خوندي پاتې نه شي.

برسېره پردې د مدني ټولنې ېډر جوښړتونه په ښکاره توګه نه سياسي دي اونه د سياست علاقه لري، ېډر داسې هم شته چې ېډر کلک سياسي اړخونه يې لګولي دي يا داچې نظر يې په هغو موضوعاتو راټول شوی دی چې د ډول ډول سياسي ګډر کارکوونکو له خوا يې ملاتړ کېږي. څلورم لکه چې حکومتونه او ېډر اړخيز سازمانونه د مدني ټولنې په هکله وايي چې اسانتياوې منځته راولي او په ېډرو موضوعاتو کې خلک دې برخې ته راکښل کېږي، دا راکښنه د ايديولوژۍ په بنسټ نه بلکه د هغو ېډرو ضمني امکاناتو په خاطر چې د عايداتو د لاس ته راوړلو په هکله يې لري. دا موضوع په ځانګړې توګه د اين جي او ګانو (غير دولتي موسسو په هکله دې (لانديني بکس ته مراجعه وشي). په پای کې په ېډرو اختلاف ځپلو هېوادونو کې چې ډېموکرات هېوادونه نه دي په مدني ټولنو باندې خورا ېډر کنټرول د حکومت په لاس کې وي. دولت تصميم نيسي چې کوم سازمانونه او موسسې کېدای شي خپل موجوديت وساتي، کوم موضوعات د پام وړ دي، څه ډول کړه وړه او پروګرامونه کېدای شي چې وده ورکړل شي او څه ډول او د کوم ځای څخه د هغو بوديجه په لاس راوړل شي (د ملي او که بين المللي منابعو څخه.) د تعريف څخه مطلب دا دی چې هغه ګروپونه چې حکومت مرسته نه ورسره کوي اجازه نه ورکول کېږي چې کومه موسسه جوړه کړي او په ولس کې په ډاګه فعاليت وکړي يا دا چې نړيوالې ټولنې ته دې لاس رسېدنې پيدا کړي.

دا به امکان ولري چې يوه داسې غښتلې خوځنده مدني ټولنه منځته راوړل شي چې توان ولري حکومت او شخصي ېټګ د پوښتنې وړ وګرځوي؟

د ښځینه وو ونډه په مدني ټولنه کې

که څه هم ښځینه سازمانونه د تاریخ په اوږدو کې موجود وو خو د ۱۹۷۰ کال څخه راپه دې خوا په مدني ټولنه کې د ښځینه وو ونډون په ځانګړې توګه زیات شوی دی. د حکومت د رسمي اداري جوړښتونو څخه د ښځینه وو بهر پاتې کېدل - انتخابي یا انتصابي موقعیتونه- په مدني ټولنه کې د لارښود په توګه د دوی د ونډون ترشا یوه خوځنده قوه ګڼل کېږي. له دې امله هغه هېڅ چې د سولې په پروسه یا په یوه دیموکراټیک سیسټم کې د مدني ټولنې ونډون غښتلی کوي کېدای شي چې د ښځینه وو په ډېر غټ رول باندې دلالت ونګل شي. همدا ډول مدني ټولنه په داسې حال کې چې رسمي سیاسي کړو وړوته د ښځینه وو لاس رسېدنه باندې بندېز لېګدلی وي د دروازې ترشا رول ولري.

"د ښځینه وو د لاس موقف اوږد تاریخ لري چې په اقتصادي، سیاسي او کلتوري سیسټمونو کې په ژوره توګه کېندل شوی یا په اصطلاح د کاڼي کرښه ګڼل کېږي. هغه څه چې د تېرو څو کالونو په جریان کې موږ ترسره کړي دي دا دي چې په نړیواله کچه مو جالونه او حرکتونه خواره کړل چې پخوا له دې نه وو، څو په دې ډول ترلاس لاندېتوب ته تغیر ورکړو او په دې پروسه کې نور ظالمانه او فشار اچوونکي جوړښتونه مات کړی شي. همدا ډول موږ مهارتونه په ځان ډاډ او د تغیر ورکولو له پاره د تنظیمونو ظرفیت په لاس راوړی دی"۵

د مدني ټولنې له لارې ښځینه وو یوه خپلواکه سیاسي فضا منځته راوېړده چې دوی په ازادانه ډول کولی شي چې د خپلو ټګو او اساساتو سره سم نظم جوړکړي. کېدای شي چې د ښځینه وو علاقه او یټګ په مختلفو طریقو ترجمه کړای شي. د ځینو د پاره دوی په ښځینه وو د فرض ضروري طبیعت لکه پام لرونکی تصمیم نیوونکي دي، له دې امله د ښځینه وو د علاقې د لیست په سر کې د روغتیا، روزنې، تربیې او ټولنیز کارونه ځای لري. ځینو نورو له پاره د ښځینه وو علاقې د دوی د ټولنیزو موقفونو، د دوی حقوقو څخه د دفاع کولو اړتیا، د قوانینو له پاره هلې ځلې د اړونده اشخاصو لیدنې کتنې ونډون تعریف شوي دي، د مثال په توګه ښځینه وو ته ددې توان ورکوي چې خپله رایه واچوي یا د نارینه وو سره په مساوي انډول ملکیت ولرلی شي. ځینو ګروپونو له پاره د اهمیت خبره دا ده چې د ښځینه ځانګړو موضوعاتو فکر راغونډ شي لکه کورنی زور زیاتی، د تولد او زېږېدلو خوښه، په داسې حال کې چې د ځینې نورو هدف دا دی چې د دوی کړه وړه په یوه پراخ سیاسي پلټې فارم کې داخل کړای شي چې د "ټولنیز عدالت یو عمومي پلان او پروژه" پرمخ بیایي.

دا البته مختلفو هدفونوسره تړاو لري. کېدای شي چې ښځینه تر هغو مناسب کار پیدا نه کړي ترهغو چې دوی دا قدرت په لاس نه وي راوړی چې په پرېکړو او تصمیم نیولو باندې اغېزې وکړي. په ېډرو مخ یر انکشافو هېوادونو کې ښځینه سازمانونو یه دې هکله

زور اچولی دی چې ځښینه وو ته د تابعیت حق ورکړل شي. په دې معنی چې د دوی د کار حقوق او د دوی مدني او سیاسي حقوق نه جلاکېدونکي دي. د مثال په توګه په نیپال کې د بشري حقوقو د ارتباط موسسه او د ځښینه وو د لیتانانهان د انکشاف موسسه د دوی د حکومت سره د بوګین ویل په کار کې چې په هغو ساحو کې د ځښینه د حقوقو لکه کورنۍ زور زیاتی او د ځښینه وو حقوق د زده کېږ ، پوهنې او روزنې په هکله پوهه او معلومات زیات کړي.

په عادي توګه یوه مدني ټولنه د حکومت او قانون تر نظارت لاندې فعالیت کوي او د شخصي سیکټور څخه خپله بودیجه په لاس راوړي. په دې ډول کېدای شي چې د خپلواکۍ درجه یې محدوده وي. د مدني ټولنې مشران باید د جوړونې او د نه منونکي مخالف لوري ترمنځ په یوه نرۍ کرښه ولاړ شي او دا خطر هم په نظر کې ولري چې که چېرې ړنګوونکي مخالف ونګل شي کېدای شي بندیز پرې ولګول شي او د صحنې څخه وویستل شي. په داسې حال کې چې حکومت شخصي سیکټور او مدني ټولنه باید یو پل له لاره سم اومانیټور کړي چې یو ایدیالي حالت ټګل کړېږي. په واقعیت کې مدني ټولنه پوره متحده نه وي نو د نوموړو ګروپونو کمزوری ګروپ ټګل کړېږي. په نتیجه کې دا هغه سیکټور دی چې ترټولو لومړی په نخښه کړېږي. دا یوه موضوع ده چې باید په دواړه اختلاف ځپلو ټولنو او هغه هېوادونو کې چې ډیموکراسۍ یې ښتلې نه وي صدق کوي.

غیردولتي موسسه (این جي او) د مدني ټولنې یو مخ په پراختیا سیکټور:

این جي او د مدني ټولنې یوه فرعي څانګه ده چې د یوه مخ په پراختیا سیکټور نمایندګي کوي. د ۱۹۹۰ او ۱۹۹۹ کالونو ترمنځ د نړیوالو این جي اوګانو شمېر د ۶۰۰۰ څخه تر ۲۹۰۰۰ پورې ورسېده چې د بین المللي پراختیا په برخه کې مخ په وده کارکوونکي ټګل کړېږي. غیردولتي موسسې په یوه پراخه لیکه کې د تتبع او ریسرچ، د پروژو تطبیق (سرته رسونه)، د ټولنیز، سیاسي او نورو ډول ډول موضوعاتو د پوهې د زیاتوالي په هکله د تبلیغ په ډګون په کار بوختې دي. ډېرې غیردولتي موسسې دا ټول کارونه ترسره کوي، د پروګرامونو د پراختیا او ملاتړ له پاره د تتبع، ریسرچ او تبلیغ څخه کار اخلي، د کامن ویلت/ مشترکه دولتونو د موسسې سره سم این جي او ګانې څلور اساسي خواص لري چې په لاندې ډول دي:

۱- ځایي خلکو په خپله خوښه یا داوطلبانه توګه جوړې کېږ وي. په موسسه کې یو اصلي عامل د مامورینو یا د مدیره هیئت غړیو په ډګون د خپلې خوېښ ډګون دی.

۲- خپلواک- این جي او د دولت او قانون سره سم کار کوي خو د خپلو موسسینو او انتخاب شوي یا مقرر شوي مدیره هیئت له خوا کنټرول کړېږي. د موسسې قانوني بڼه د موسسې په ازادۍ اېښودل شوې ده. یو بنسټیز بشري حق د ۱۹۶۶ کال د مدني او سیاسي حقوقو نړیوال میثاق چې د ۱۵۲ هېوادونو (د ۲۰۰٤ کال د جون په میاشت) کې تصویب کړی د غونډېدلو حق پېژندلی دی (د غیردولتي موسسو د قوانینو په هکله لاندینۍ برخه دې ولیدل شي) ۹.

۳- د ګټې له پاره- غیردولتي موسسې د شخصي لاس ته راوړنو یا ټګو له پاره نه دي. کولی شي چې عایدات پیداکړي خو یوازې د خپل هدف د لاس ته راوړلو له پاره. کېدای شي چې ددې ډول موسسو مامورین او کارکوونکي معاش واخلي، د مدیره هیئت غړي په نمونه یي توګه معاش نه اخلي خو د خپلو لښګتونو بدل اخلي.

٤- شخصي خدمت او ارزښت – د یوې این جي او هدف هرومرو باید دا وي چې د عوامو د ژوند شرطونه ښه کړي او هغه موضوعات څخته کړي چې په عامه توګه یې ټولنې او په ځانګړې توګه د ټولنې یوې برخې ته خطر متوجه کړی وي.

په واقعیت کې یوه غیردولتي موسسه په دې ډول د مدني ټولنې سره مرسته کوي چې پلورالیزم او څو اړخیز سیستم او تنوع ته پراختیا ورکوي، اجتماعیات او ساینس پر مخ بیایي، کلچر او ثقافت ته وده ورکوي، اهالي دېته هڅوي چې په مدني ژوند کې شریک شي. کارونه او وظیفې پیدا کوي،له حکومت څخه جدا او بېله یوه متنوع فضا پیداکوي چې په اساسي ټولنیز، سیاسي او اقتصادي موضوعاتو باندې خپل نظریات څرګند کړي.

نړیوال بانک این جي او موسسې په لاندې ډول په ټولګیو وېشي:

١- د ټولنې څخه راختلي سازمانونه چې د لږو او هغه هم د محلي وړګو د ستونزو په اسانولو کې برخه اخلي،

٢- ملي این جي او چې په یوه هېواد کې فعالیت کوي.

٣- نړیوالې غیردولتي موسسې چې په عمومي توګه مرکزونه یې پرختللې نړۍ کې خو کار او فعالیت یې مخ پر پراختیا هېوادونو کې ځای لري.

NGOS, GONGOS, BONGOS and MANGOS

په یوړو هېوادونو کې چې په انتقالي دوره دي، د اختلاف په نتیجه کې، په ډیکټاتوري هېوادونو کې، په هغه هېوادونو کې چې کمونیزم پرې تېر شوی دي په شخصي سیکټورونو د غیردولتي موسسو په سیکټور کې فرصتونو د حکومتونو له پاره د مداخلې او نفوذ کولو زمینه برابره او زیاته کېږي ده چې د هغې په نتیجه کې BONGOS (د سوداګرۍ له خوا د سوداګرۍ په لور تنظیم شوي NGOs) منځته راشي. د سوداګرۍ سره اړیکې ترټولو اوږده سابقه لري بیا په تېره په امریکا کې چې په شخصي برخه سیکټور کې د بشر دوستۍ سره د سر او کار لرلو تاریخ لري. د فورډ او بیل، ملنډا ګېټس موسسې د مثال په توګه د این جي او په برخه غټ فعالیت کوونکي دي خو خپلې بودیجې یې د سوداګرۍ له لارې په لاس راوړي دي. سره له هغې هم د سوداګرۍ جوښت او داین جي او د کار او فعالیت ترمنځ توپیر شته. دا ډول موسسې د سوداګرۍ څخه بلکل پوره خپلواک کار او فعالیت کوي، ځان ته خپلې اجنډاوې لري، د یو جدا او ځانګړي اداري سیستم لاندې کارکوي او د خپلې یټک ځانګړې ساحې لري. BONGO دي.

د این جي او ګانو سره یې په دې وروستیو څو لسیزو کې خپله مرسته زیاته کېږي ده، د ملي محدودیتونو په ځای نېغ په نېغه د ملي موسسو سره کار کوي. سره ددې چې د نړیوالو موسسو له خوا د این جي او مننه زیاته شوې ده، په دېرو ټولنو کې چې د سختو اختلافونو او دولتونو چې لږ ډیموکراتیک قانون لري

یایې هېڅ نه لري په وسیله ځپل شوي دي، وکړي د رسمي سازمانونو په جوړولو او د قانوني بڼې د لاس ته راوړلو په هکله د مشکلاتو سره مخ دي. د دوی د کړو وړو د اغېزو له امله یې ډېر ځلې داسې شوي دي چې این جي او د تړلو او د هغې مامورين او کارکوونکي د بندي کولو خطر سره مخامخ دي. دا مشکلات له دې امله منځته راځي چې هغه قوانين چې این جي او او د هغوی اړیکې د حکومت او دولت سره اداره کوي په ځینو حالتونو کې هېڅ موجودیت نه لري یا خو دا چې ډېر کمزوري وي. ددې له پاره وده وکړي او پیاوړي شوي وي، هغه قوانين چې د مدني ټولنې جوښړتونه او کړه وړه چې د کارګرانو اتحادیو، عامه ټولنو، د غیردولتي موسسو د جوړونې او کړو وړو یا دا چې د نورو د مخالف لوري له مخې د مدني ټولنې د کړو وړو او فعالیت کارکوونکو له پاره ډېر لږ او محدود فرصت شته چې هغه قوانين تعقیب کړي چې د دوی کړه وړه او ازدي خوندي وساتي. کله چې دولتونه په انتقالي دوره کې دي، یا د جګړې څخه وروسته یا د ډیموکراټیک کېدلو د عملیې په حال کې – دا فرصت چې نوي قوانين جوړ او منځته راوړل شي او د این جي او مننه رامنځته کېږي چې باید ټګه ترې وشي که نه نو د دې خطر شته چې هغه قوانين چې په دې هکله به تدوین شي کېدای شي چې د غیردولتي موسسو جوښړت به نور هم خنډیز شي. (د اساسي موضوعاتو د غیردولتي موسسو د اړوند قوانینو بکس ته دې مراجعه وشي).

بل د یوه یا بل لوري د انتخابولو مشکل دا دی چې په ډېرو هېوادونو کې د ملي او بین المللي غیردولتي موسسو /این جي اوګانو ترمنځ خړپړتیا یا لږ یا ډېر خفګان موجود وي. په پاکستان کې داسې انګېرل کېږي چې ډېرې غیردولتي موسسې د غربي ارزښتونو او مفکورو ځلي دي چې د خلکو د اړتیاوو د جرړو ویستلو لږه علاقه لري. په نیپال او نورو ځایونو کې هغه معاشونه او منابع چې د بین المللي این جي او ګانو د مامورينو په اختیار کې دي د خوابدی او کرکې باعث یې منځته راوړی دی. بیا په تېره د عادي خلکو د ژوند د سطحې سره تفاوت او توپیر. ډېر مثالونه شته چې محلي خلک داسې فکر کوي چې د بین المللي موسسو پروګرامونه د محلي موسسو په خلاف کارکوي چې کرکه او بې اعتمادي منځته راوړي. د بین المللي او محلي غیردولتي موسسو ترمنځ دا ډول رقابت د بین المللي بودیجې د لټون څخه هم ښکاره د لیدلو وړ دي. ډېر ګروپونه د هر واحد د ځانګړي زور او ظرفیت په بنسټ ډګه مرسته کوي. نور – بیا په تېره هغه څوک چې بین المللي یا په منطقوي سطحه فعالیت کوي- خپل ډګون د محلي ګروپونو سره د دوی د استعدادونو د جوړولو په هکله یوځای کوي ترڅو هغوی په مستقله توګه کار او فعالیت وکړی شي. خو دا جنګ په خپل ځای پاتې کېږي، محلي انګېرنه او بې اعتمادي په بحراني حالت کې نوره هم زیاتېږي، کله چې بین المللي کارکوونکي په منطقه د پیسو او سامان سېلاب راولي ټولنې تر فشار لاندې څه چې حتی د محلي سازمانونو او موسسو څه ماهر مامورين فراروي.

۲- د یوې دوامداري سولې د منځته راوستلو په هکله د یوې مدني ټولنې رول څه دی؟

د لسیزو را په دېخوا مدني ټولنه په ډول ډول ساحو کې په فعالیت بوخته ده. د ملګرو ملتونو منځته راتلل په ځانګړې توګه دا زمینه برابره کړه چې د مدني ټولنې د ګروپونو اړیکې د ځینې موضوعاتو لکه پوهنه، روغتیا، ټولنیزه اقتصادي پراختیا او د بشر د حقوقو په هکله د ملي سرحدونو څخه واوړي. د جنګ او جګړې په حالتونو کې د بشري خیرښېګنې موسسې د بین

الملـلي سري مياشتې كمېټې له لاري د مرستو رسولو اوږد تاريخ لري. د هغو موضوعاتو په هكله چې د سولې، امنيت، او د چېړګ په هكله د پرېكړو سره اړيكې لري. پراخ بنسټه ټولنيز غورځنګونه په يوه ډېرو لسيزو كې جوړ شوي او ړنګ شوي دي. خو يو داسې متمركز فعاليت چې دسازمانونو له خوا په بين الملـلي سطح د سولې او امنيت موضوع ګانو ته وقف شوي وي نسبتاً يوه نوې پېښه ده.

د مثال په توګه د لومړۍ نړيوالې چېړګ په ترڅ كې د سولې او خپلواكۍ له پاره د ځښينه وو بين الملـلي ټولنه چې ۱۹۱۵ كال كې جوړه شوې وه. يوه د ګوتو شمار ډولو څخه وه چې د چېړګ د پای ته رسولو له پاره يې هلې ځلې كولې چې د چېړګ كوونكو او بېطرفه هېوادونو څخه يې د ۱۰۰۰ تنو څخه زياتې ځښينه راټولې كړې وې. د مېرمنود سولې د خورا ډېر پخواني سازمان په توګه تر نن پورې په فعاليت بوخت دی. په ۱۹۳۰ كلونو كې په روسيه كې ځښينه وو د ځښينه وو د انډول خواخوږيو غورځنګ جوړ كړ. د دوهمې نړيوالې چېړګ څخه وروسته د سړې چېړګ پرله پسې يرغل د سولې د موضوعاتو په هكله د مدني ټولنې د فعاليت اوكړو وړو له پاره ډېره لږه موقع پرېښوده. دا حالت په تدريجي توګه په ۱۹۶۰ كلونو كې بدل شو په دې ډول چې د ويتنام چېړګ په خلاف په امريكا او يوروپ كې عمومي مظاهرو او لاريونونو د سولې د فعالينو نوی نسل منځته راووست. ټولنيز غورځنګونه د ۱۹۷۰ كلونو په لر او بر كې په ټوله نړۍ كې وبرېښېدل. په پاكستان كې ځښينه وو د اسلامي قوانينو د تحميل په مقابل كې ځانونه تيار كړل. په افريقا كې ګڼ شمېر ډلو د خپلواكۍ غورځنګونو ملاتړ وكړ.

د اين جي او قوانين: د ليكلو موضوعات

كله چې د غيردولتي موسسو د اداري په هكله قانون جوړېږي او يا د هغې په هكله تبليغ كېږي ډېر موضوعات شته چې د هغو په هكله بايد پام لرنه وشي. لانديني موضوعات د خورا ډېرو اهمو موضوعاتو څخه شمېرل كېږي:

۱- جوښت- د اتحادي جوړونې په حق باندې ايښودل شوي دي (لكه چې د بشر د حقوقو د نړيوالې اعلامې په ۲۰ ماده او په نورو بين الملـلي قراردادونو كې ځای شوي دي).

- هرقانون چې په اين جي او پورې اړه ولري بايد څرګنده كړي چې دوی د حكومت د څخه اجازې يا لايسنس ضرورت نه لري بايد د عامه اداري يا د قضايي قوې د مداخلې څخه ازاده وي. دولت بايد دا حق ونه لري چې د غير دولتي موسسې په جوړونه مداخله وكړي او يا د هغې په جوړونه بنديز ولګوي.
- قانون بايد وښيي چې داسې طريقې چې غيردولتي موسسې ته دا توان وركړي چې ثبت بايد ږګندی، ښكاره، ساده، ارزان او بايد د دولت په واك كې نه وي. په بل عبارت د ثبت فورمې او پروسه بايد كړه وړه نه وي.
- ټولنه بايد خپله قانوني پېژندګلوي، د موسيسينو څخه بېله او جدا ولري.

۲- د يوې غيردولتي موسسې اساس نامه او مقررات – هدف او د كړو وړو ساحه بايد د موسيسينو له خوا ټاكل شوي وي.

قانون او مقررات بايد په ښكاره او واضح ډول وښيي چې دولت بايد په دې پروسه كې لاس وهنه ونه كړي.

اين جي او بايد دا حق ولري چې بې د دولتي مداخلې او لاس وهنې خپل قانون او اساس نامه كې بدلون راولي.

۳- د غيردولتي موسسې اداره :

بايد په قانون كې دا ځای په ځای شوي وي چې موسسه بايد د خپلې اساسنامې او مقرراتو په

اساس بې له حکومتي مداخلې اداره شي.
ددې له پاره چې شفافيت او باور تضمين شوی وي، قانون او مقررات بايد وښيي چې موسسه بايدد محاسبې کتاب او دفتر ولري، په ازاده توګه کلنی احتساب ورکړي.
قانون بايد وښيي چې بايد دموسسې او د هغې غړيو د ګټو ترمنځ په هرومرو اختلاف نه وی.
٤. مالي منابع:
قانون او مقرارت بايد وښيي چې موسسه دا حق لري چې د خپل فعاليت د کړو وړو د پاره د مختلفو وسيلو څخه په ګټه د عضويت فيس، بسپنه، بښنه، د داخلي او خارجي سرچينو مرستيواو کمکونو په ګډون مالي منابع ولټوي او پيدا کړي غيردولتي موسسه بايد بهرنيو مرستو ته درسېدنې لپاره په خپل حکومت متکي او تړلې نه وي.
قوانين بايد دا اجازه ورکړي چې غيردولتي موسسې ته ټکس وبخښل شي، و ه ځول شي چې ايماني، تحفې د ټکس څخه کم کړی شي. غير دولتي موسسې بايد د قانون په وسيله ددولتي لاس وهنو څخه لکه د ټکس معقوله اندازه بخښلو قانون حمايه او خوندي وساتل شي.
٥. کنترول او سرغړونې.
قوانين بايد د کنترول او د اين جي، او د مسوولیت ښکاره او روښانه وي.
دولت عامه اواداره حکومت نشي کولی چې يوه غيردولتي موسسه بڼګه کړي.
کېدای شي چې يوه غير دولتي موسسه د هغې پرېکړې په اساس چې د مديره هيت په وسيله داړوندو مقرراتو سره سم پاتې شوې وي يا د نوې محکمې پرېکړه چې په مناسبه توګه د عامه اورېدنې په وسيله ښوول شوې وي.

د ۱۹۹۹ د مې مياشتې د کان د اعلامې په اساس ، د اصولو معيار په اړوند د ټولنو ازادي ته عربي نړۍ کې د اعلامېي په اساس. چې په http://www.euromedrights.net کې شته.په ۱۹۸۰ کې لويديځ نړۍ يو زيات شمېر موسسې د راختلو بوخت کې وليدلی چې سومی په وقف شوی وی او . که سولی د موضوعاتو دډيرفعاليت خوارته لار پرانيستله . د سړې جګړې پای د مداخلی اختلافونو او موازی لوړوالی هم د ا موقع مساعده کړه جه د ستورو اومرخېړيو په ځېر موسسې را وخېژي. ښه طبقه بندي همغه غير دولتي موسسه ده په بين المللي، ملي ، محلي سطحه ، ډېر شمېر يې د جنګ اغېزو په هکله په کار او فعاليت لګيا دي، د اختلاف له منځه وړلو په هکله مرکز يا دا چې د داخلي جړګو وروسته ټولنې جوړې کړي .
د ۱۹۹۰ کالونو څخه را په دې خوا غير دولتي موسسې د بشري کمکونو ، د جړګې څخه وروسته بيا رغونه او بين المللي انکشاف او پراختيا کې اساسي فعالين ګرځېدلي دي . په حقيقت کې د ۱۹۹۰ کلونو تر پای پورې د ۱۲= ۱۱ بليونو ډالرو پورې د نوموړو ه ځو لپاره د غير دولتي موسسو له خوا مصرف شوي وو . په داسې حال کې چې د ۱۹۷۰ او ۱۹۸۰ کلونو د مدنی ټولنې د فعالينو (د مثال په توګه د بشری حقوقو اود پراختيا غير دولتي موسسو) او د حکومتونو تر منځ په عمومي ډول کله د رضايت او کله د نا رضايت ونګړل کېده ، د سړې جګړې څخه وروسته ليدل کېږي چې په دې اړيکو کې د شراکت او مرستې په لور يو اساسي بدلون راغلی دی . دا ځکه چې د کاراو اسانتيا سر چينې نه وې حکومت غوښتل چې د غير دولتي موسسو په وسيله اسانتياوې برابرې او په دې ه ځه چې مصرف راټيټ کړي .
همدا ډول دغيردولتي موسسو په ډول ډول ساحو کې مهارت او

تجربه مخ په زیاتېدو وه او
همدا چې د موضوعاتو بېخ ته
يې لار پیدا کړېوه . د
غیردولتي موسسو او د نورو
مدني ټولنو سازمان او
جوښتونو په قاره وي
پالیسیو باندې اغېزې ښکاره
دي . د مثال په توګه د ځمکني
ماینونو د بندولو کمپاین ،
د پور بندول او د چاپېریال
د خوندي ساتنې تبلیغ او
دفاع (د ډېرو مثالونو
لپاره دې لاندې موضوعاتوته
مراجعه وشي) . په هر صورت
تر اوسه ډېرموضوعات شته چې
حل شوي ندي لکه :
_ هغه ځېړتیا چې د مدني
ټولنې موسسې حکومت او
ډونران د شریکانوپه توګه د
کار به وخت کې ورسره مخ
کېږي په دوی باندې د بودجې
ورکولو باور دی ، بیا هم
هڅه کوي چې د خپلې موسسې
خپلواکي وساتي ؛ او
_ د مدني ټولنې د بودجې
لپاره په غټو ، موسسو یا
حکومتونو باندې باور چې د
دوی کړه وړه د ضرورت او
اړتیا په ځای ډونرانو/ مرسته
کوونکو په وسیله په کار
لوېږي .

دمدني ټولنې لپاره په اختلاف
ځپلو منطقو کې د نظم
راوستلو په وخت کې ځنډونه :

د تولو مدني ټولنو موسسې _
د ځښینه ګروپونو په ډګون _
په چړګو ځپلو ەېوادونو کې
په غېره باندې د مخ پوړته
ختلو مشکل سره مخ وي . د
سرچینو وېجاړتیا ، د خورا ډېر
زور او تېري فزیکي او رواني
اغېزې ، په مدنې ټولنه کې
د شتهٔ برخو څخه د سیاست
پوهانو په وسیله ناوړه ګټه
اخیستل ، د مطلقه او مشرتوب

جوښتو پراختیا او حالت غټ
مشکل منځته راوړي . ډېر
مثالونه شته چې د مدني
ټولنې مشران _ بیاپه ځانګړې
توګه هغه څوک چې سولې ،
بشر حقوقو او عدالت ته وده
او انکشاف ورکوي نېغ په
نېغه تهدید شوی او ډېر ځلې
د برید لاندې راغلی یا وژل
شویدی . د ماموړینو د خوندي
ساتنې یقیني کول او د ډار او
وېرې اداره او کنترول کول
هغه ډېر بحراني او د پام وړ
مشکلات دي چې د ډېرو مدني
ټولنو فعالین او کارکوونکي د
نړۍ په لر او بر کې ورسره
لاس او ګرېوان دي . د دې ډار
او وېرې د لاندې کولو د
پروسې په ترځ کې په کولمبیا
کې د مېرمنو ټولنو د لاندینو
په ډګون ډېرې لارې ګودرونه
پیدا کړیدي :
_ د ماموړینو د ډار او وېرې
کمولو او د لرې کولو د
ورکشاپونو جوړول :
_ د ډاډ وړ پیغام وړونکو څخه
کار اخیستل
د ډار او خطر څخه د اړوندو
ماموړینو اوغړیو خبرولو
لپاره
_ د هغه چا د خوندي ساتلو
او حمایې لپاره غونډېدل چې
تهدید شویدي (د مثال په
توګه
، د یوه سړي د کور مخته
درېدل ، په ډله ییزه توګه
حرکت _ تګ راتګ) او ،
_ د وسلوالو وړګو سره د
مخامخ کېدلو په وخت کې د
سمبولیکې ژبې څخه (لکه
موزیک او ګلان) کار اخیستل
(دا واقعیت چې ځښینه وسلې
نه لري وسلوال خلع سلا (بې
وسلې کوي) .
دا ننګونه چې د اختلاف او
چېړګ کرېښ لیکې د دواړو
خواوو تر منځ د اړیکو ساتلو

یوبل اساسي مشکل دی چې مدني
ټولنه ورسره مخ ده ، بیا په
تېره کله چې ظلم او تېری
زیاتېږي . د(اوسلو) د سولې
د پروسې په ټول جریان کې
ډېرو اسرییلي او فلسطیني
دموسسو اوسازمانونو په
مختلفو موضوعاتو باندې لکه
روغتیا ، د ځوانانو د سولې
زده کړه ، د فیلمونو جوړولو
باندې لګیا وو ، تر څو د
خپلو اتباعو تر منځ اړیکې
او اعتماد پیدا کړي . همدا
ډول ډېر شمېر ابتکارونه
منځته راغلل چې فلسطینیان
او یهودیان یې یو ځای کول
چې پخپلو کې خبرې اترې وکړي
او اړیکې جوړې کړي . سره د
هغې هم کله چې د اوسلو
پروسه په ۲۰۰۰ کال کې ماتې
ته نیږدې شوه ډېر ابتکارونه
زړه نا زړه شول . د ځینو
ګروپونو او ډلو دا درس وو
چې دا یوه ضروري او اړینه
خبره ده چې د بد وخت لپاره
تیاری ونیول شي او د موجوده
اړیکو د لیکې سره سم تماس
وساتل شي . د ځینو فلسطیني
او اسراییلي غیر دولتي موسسو
لپاره د دوی دری درجه ییزې
اړیکې موجودې وې وه :
موسسوي ، مسلکي او شخصي .
کله چې تېری او تجاوز په
خوتیدلو پیل وکړي یا د سولې
په هکله رسمي خبرې اترې په
اوښتلو شي د مدني ټولنې په
سطحه ډېر ځلې په موسسو او
سازمانونو باندې دا فشار
واردېږي چې د خپلو سیالو
موسسو او سازمانونو سره
خپلې اړیکې وشلوي . که چېرې
مسلکي اړیکې موجودې وي
کېدای شي چې ډېر وخت د یوه
بل سره مخابره او مفاهمه
وساتل شي او اعتماد ته وده
او پراختیا ورکړل شي (
دمثال په توګه د روغتیا
ډاکټران کولی شي چې خپل کار
ته یو ځای دوام ورکړي) .
په نورو مثالونو کې ، دا د
شخصي اړیکو او تړاوونو
نتیجه ده چې اړیکې ساتل
کېږي او بیا روابط منځته
راځي . پداسې حال کې چې دا
ډول معامله امکان لري ونکړای
شي چې اختلاف کم یا له منځه
یو سي ، دوی رېیېښ / جرېړ او
بنسټ ټګل کېږي چې په هغو
باندې کېدای شي بیا اړیکې
جوړې کړای شي .

بله یوه ننګونه چې د مدني
ټولنې جوړښتونه ورسره مخ
دي دا ده چې کېدای شي په
سیاسي توګه تمثیل وکړی بیا
په تېره د اختلاف او جګړې په
وخت کې . برسېره پر دې
کېدای شي چې د مدني ټولنې
جوړښتونه د یوه بل څخه بېل
وي او په حقیقت کې د شراکت
لپاره رقابت او سیالی کې د
بین المللي ټولنې منابع په
ځانګړ توګه ډونران / بسپنه
ورکوونکي ، ډېر ځلې د هغو
منابعو چې د اختلاف او جګړې
وروسته رغونې ته وقف شوېدي
ډېره برخه د یو موټې څو
اړخیزه او دوه اړخیزو
موسسوته ورېهول کړېږي .
که چېرې دمدني ټولنې
ګروپونو ته د پراختیایي
پړاو پلان او پروګرام جوړولو
کې برخه نه ده ورکړی شوی
کېدای چې په تطبیق کولو کې
حاشیوي موقف ونیسي .په
السلوا ډور کې
د ۱۹۹۲ کال د سولې د موافقې
په تعقیب سره د دې چې د بیا
ملی رغونې د پروګرام په
هکله پراخ بنسټې مشورې تر
سره شوې د غیر دولتي موسسو
ډېره برخه د بودجې د لاس تر
راوړلو څخه بې برخې پاتې
شوې ، ډونرانو (بسپنه

ورکوونکو) لکه د امریکا د
بین المللي پراختیا موسسه او
نړیوال بانګ د غیردولتي موسسو
او د ټولنیزو سازمانونو په
ځای د حکومتونو سره د شراکت
پلوي وکړه . د غیر دولتي
موسسو کاری جال چې د پلان
جوړولو او د هغه تطبیق کولو
کې یې برخه واخیسته یادونه
وکړه چې د محلي سازمانونو
مهارتونو اوتخصص سترګې پټول
باالقوه شریکان دومره ټیټ
شول چې یوازې یې ټګ
اخیستونکي پاتې شوي وو .
۳_ څه ډول مېرمنې په مدني
ټولنه کې د سولې او امنیت
په لوړولو کې برخه اخلي ؟
د سولې په منځته راوستلو او
لوړتیا کې مېرمن همېشه د
غیردولتي موسسو د ډلې په سر
کې ځای لري . د مېرمنو د
سولې خورا ډېره زړه او
پخوانۍ موسسه اوس ۳۷
هېوادونوکې څانګې لري . ۱۵
په دې وروستیو وختو کې د
سولې لپاره مېرمنو تنظیمولو
ته ډېرستر ګام او حرکت د
مېرمنو په هکله د ۱۹۹۵ کال
د بېجینګ غونډه وه . ((د
بېجینګ په غونده کې د
بوسنیا جړګه او د رواندېه
عام وژنه د ېډرو ډګون
کوونکو په سرونو کې تازه وه
. که څه هم د ځښینه وو په
هکله معلومات ... تر اوسه
محدود وو ... تمایلات ویره
وونکی وو ... د ټولو ډګون
کوونکو لپاره دا د پوره
تشویش ور خبره وه چې ومني چې
یو لوی څپرکۍ د دې سند سره
زیات کړی شي (د عمل لپاره
پلیټ فارم) چې په ځانګړې
توګه په وسلوال اختلاف کې د
مېرمنو په تجربه باندې تمرکز
ولري)) .۱٤ د عمل لپاره د
بیجینګ پلیټ فارم د حکومتونو
څخه غواړي چې ددې موضوعاتو

په هکله اقدام وکړي . خو په
واپسي لسیزو کې مدني ټولنه
سرکښه شویده . په نړیواله
سطحه د مېرمنو سازمانونه
ښکاره شوي دیچې ډېره برخه
یې د سولې په موضوعاتو ولاړه
ده . د بنیادی فعالیت او
کړو وړو څخه تر بین المللی
کړیو پوری میرمنو..... نوی
قوت انرجی منځته راوړی او د
سولی په منځته راوړلو باندی
تمرکز لری او نور منطقوی او
بین المللی پالیسی جوړوونکی
موسسی ئي پدی هکله پکار چولی
دی. ډیر علتونه شته چې
میرمنی ه‌ځوی چې د سولی د
منځه راوړلو لپاره مدنی
ټولنیز سازمانونه جوړکړی.
په ډیرو موضوعاتو کې په هغه
ځای کې چې اختلاف شته د
میرمنو احساس داوی چې
سیاسی ډګر نارینه وولاندی
کړیدی او په اختلافی بنسۍټ
اخته دی چې داخبره خپله د
جنګ او جګړی څخه ښکاره ده
.
د جنګ جګړی د لومړی پوښښ د
تجربې څخه د ا نتیجه په لاس
راځی چې میړمنی باید کارته
لاس ورچوی ، خو دوی غواړی چې
دا کار رسمی سیاسی ډګړ څڅه
بهر تر سره کړی. ځکه چې ډیری
عقیده دی چې د میرمنو په
موسسه کې ګډون کول د هغو کې
د میرمنو غږ واوریدل شی.
کیدای شي ددوی غوښتنی داوی
ځان په څپل سازمان پیل کړی،
پخوا د هغی چې په یوه پراخه
ټولنه پیل وکړی په خاصو او
ځانګړ موضوعاتو باندی خپله
توجه او پامه راغونډ او
متمرکز کړی. ځینی میرمنی ددی
امله په مدنی ټولنه پیل کوی
چې په ټولنیزه توګه
راغونډول او پکار پیل کول
کیدای شي یوه داسی قوه او
قدرت منځته راوړل شی چې د

سیاست دا موجوده لاری په تغیر ور کړی.
په ځانګړی توګه د سولې خبرواترو په چوکاټ کې په عمومی تو ګه میرمنی د خپل او پژنده کوی کله مور او پام مرونکی او مدنی ټولیی په منځکی ځای ځخه یوداسی کار خپلی چې نارینه مشران او لار ښوونکی د سولې اوپه د خولاینی په ګټه د خپل نفوذ او اغیز لاندی راولی، پدی حساب چې دوی نه سیاسی رقابت او مکالی لری.او نه کومه سیاسی اجنډا لری یواځی هلی ځلې یي دادی چې د پیدونکوپه نجات او خلاصون ورکړی.
سره ددوی د خوښځت سره، میرمنی په ډیرو ټولنو کې بیاپه تیره په هغو ټولنو کې چې د نارینه حاکمیت لاندی دی او د کورنیو تړا اوونو په اساس پریکړی کوی زړه ئي نه غواړی چې په ښکاره خبری وکړی، په ځان یاورنه لری او پدی عقیده دی چې کولی شی چې ،،توکیرراولی،، پرسیره پردی حتی هغوی چې مخته ګام اخلی کیدای شی د سیاسی دریغ په غور کولو او د ډلیزو چګړو یا تریو په خلاف غږ پورته کولو اندیښمن وی په هرصورت په ډیرو موضوعاتو کې په میرمنی چې د ملی یا بین المللی موسسو په ملاتړزده کړو خپل ګام پورته کوی د وخت سره سم توان په لاس کې راوړی رسمی سیاسی ډګر په ورننوزی.
په اختلاف و ځپلو ټولنو کې د میرمنو کړه وره او راغی جوړی د میرمنو او نوری غیر دولتی موسسی په د سولې د منځته راوړلو په هکله کار او فعالیت بوختی دی دډیرو مشکلاتو سره مخامخ کیږی، ځکه چې دوی په زیاته توګه ډیرتر بحث لاندی نسی. په داسی حال کې نن‌ګونی اساسی دی د سولې منځته راوستلوغوښتنی او خوښځت خم معمولاً ډیر قومی او غښتلی وی. د نړۍ په چار جاپیره د میرمنو موسسی د سولې په تعقیب په پراخه توګه په ډول ډول کړو وړو کې برخه اخلی چې د برخی اخیستلو ځخه نیولی د پراختیا او د بیا رغونی پوری رسیګی چې د میرمنو حقوقو او ګډون په مورتیا ورکوی. همدا ډول دوی ستراتیژیګانی جوړی کړیدی تر ځو د هغو پوسیله هغه محلی، ملی او بین المللی مشکلات جه ددوی په لار کې پراته دی له منځه یوسی.

ژوندی پاته کیدنه او لومړنی اړتیاوی:
کیدای شی چې میرمنو ګروپونه ډوډ، د سرسیوری، روغتیائی اسانیاوی، روانی مشوری، یتیمانوته پامه مرنه او د AIDS/HIV د(ایډز بیماری په اړوند) د جنبوی او معالجی پروګرامونه برابراو عملی کړی (AIDS / HIV ، ایډز په هکله چتپټوته د مراجعه وشی‌په نیپال کې د پیارغونی او احیاکولو مرکز یو پروګرام تر لاس لاندی نیولی دی چې د هغی ټکان خوړلی میرمنو په روانی ټولنیزی مرستی لپاره مایکرو کریډیټ په اصطلاح زربینی پورونه برابروی چې د سوداګری‌او کره‌ټی په ساحه کې خپلو اقتصادی کړو وړوته پراختیاورکړی. د عراق په سلیمانیه د اسودا غیر دولتی موسسه په ځښینه وواو ماشومانو باندی د اور تیری په مقابل کې پکار او فعالیت بوخته ده.
د باور او ټولنی د اوخونو ترمنځ د خبرو اترو دیالوګ منځته راوړل په یو داسی محیط

چاپېریال کې چې هلته ډا روی، بې اعتمادی وی او اړنکی نوی د سولې فعالیتو هدت داوی چې د اختلاف وسلی کرښی ځخه تیریو ځای کارکول یا سوله منځته راولی. په مخالف لورنکی، باور او اعتماد منځته راوستل به د وخت ضیاع او درد وونکی وی. د اکار د ،،ريښتياويلو،، غوښتنه، د ظلم، پیری او ضرورشونی چې دواره لوری ئي مرتکب شوی دی مننه او په غاړه اخیستل دی. په هرصورت د هځی او هاندکیدای شی چې د سخت تنقیدونو، مخالفت، د فعالیتنو پوسیله خطرونو منځته راوړلو باعث و ګرځی. ډیرځلی چې ظلم او تیری خوريږی د سولې فعامین د سولې لپاره فعالیت کوونکی ځان خپلی ټولنی یا اوسولی مفکوری ته وفادارپاته کیدلو ترمنځ وی. د ځښینه وموسسی او سازمانونه د نظرونو موافقی جوړ وی او سولی د منځته راوستلو په عملیه کې اخته کول منځته راوړی او همدا ډول کیدای شی چې د سولی موافقه مانيټور کړی (د خبرو اتروپه هکله ځپرکې وګوری) د مثال په توګه د کانګو په ديمکراتيک جمهوريت کې د ګروپ د پراختیا د پاره د میرمنو کاری جال د میرمنو په حقوق باندی د جګړی بوخت کې ظلم او تیری مانيټور کوی او پدی هکله ناوړه کړو وړو سره مخالفت کوی. د مختلفو ډلګیو اړونده میرمنې په یوه ساده کارکې د برخې اخیستلو لپاره یو ځای ته راولي ، لکه پخول یا خوړل . د سریلانکا د مانار شمالي ولایت کې د سولې په هکله غیر رسمي خبرې اترې د ځښینه وو د او بدلو او سندرو ویلو په وخت کې منځ ته راغلی سره له دې چې تماس نیول د جګړګ له امله منع وو خو دوی توجه ورته ونکړه . په یوه ډیره مختلفه سطحه د ځښینه وو ته تور کې بین المللي غورځنګ په حقیقت کې د فلسطين او اسرائيلي میرمنو پواسطه چې د سولې لپاره یو ځای شوې منځته راغلی د دوی ځانېګ په منځنی ختیځ یا پخوانی یوګوسلاویا، کاناډا، امریکا ، او په ډیرو نورو اروپايي هېوادونو کې شته چې سولییزې مظاهرې لکه مراقبت ، کمپاین ، د جګړګ په مقابل کې د همبستګی لیدنې کتنې ، عسکریت ، په نړی کې د جګړګ ځپلو هیوادونو کې د ظلم او تیری نور شکلونه . په شمالي ایرلند کې د ډګی او شریکي علاقې وړ موضوعاتو په هکله ماشوم ته پاملرنه ، مساوي مزد ، ټولنیزې ګېښڼې _ چې په مستقیمه توګه يې د سیاسي او مذهبي اختلاف سره چې دوی يې سره ویشلي وو کاتو لیکو او پروتستانتو میرمنو د یوې بلې سره په ډګه کار پیل کړ . کله چې دوی د دې ((ډوډ او کچ)) موضوعاتو په هکله د یوې بلې سره ډیرې نږدې شوی وپوهیدی چې سره د دې چې دوی په مذهبي عقیدو د یوې بلې سره اختلاف درلود په ډیرو موضوعاتو کې يې ډګون درلود ، دوی په یوه ویره کې سره شریکي وی ، د همغې یوې سولې لپاره يې ډګ هیلې درلودې . هغه اړیکې چې دوی تاسیس کړل اوهغه باور چې دوې د هغو موضوعاتو د کار په ترڅ کې چې داغ نوی من ځته راوړ . دی ته لار هواره کړه چې په سیاسي او د اختلاف اړونده موضوعاتو کې برخه واخلي ته ۱۹۹٦ کال کې د میرمنو ٤۰۰ موسسې او ټولنیز

ړګوپونه او ډلې يو ځای شوی چې د شمالي ايرلند د ميرمنو د ائتلاف سياسي ګوند ملا تړ کړی . همدا ډول د ځښينه وو ګروپونه او ډلې ډير ځلې د پخلاينې او لرې پرتو منطقو ته رسيدنه کې چې د جګړې د پای څخه وروسته سمدلاسه د بحث وړ وی د لاربښودنې اساسي رول لوبولی دی . دوی د سولې په هکله د پوهنې او روزنې پروګرام چلوي ، د عسکرو د ټولنې سره د بيا يو ځای کيدلو کې مرسته کوي ، د زور او تيری ښکار شويو ته سلا مشورې ورکوي ، خلکو ته د اختلاف د حلولو په هکله زده کړه ورکوي . د کينيا په شمال ختيځ کې د وجير د مېرمنو د سولې سازمان د سولې لپاره ميرمنې ترتيب او تيارې کړی او د سولې لپاره د نورو محلې ګروپونو سره يو ځای په محلي اختلاف کې د منځګړيتوب لپاره زده کړې وکړي ، ډير موضوعات پخوا له هغې چې په تيری او تجاوز لاس پورې کړی خنثې کړل. ۲۱ په ۲۰۰٤ کال کې په کولمبيا کې د مېرمنو د کاري ګروپ لپاره د مېرمنو ډول ډول ډلې سره راټولې شوی چې د مېرمنو ، سولې او د بيا پخلاينې په هکله کار وکړی، دير رسمي ماموريت يې د يوه ښاروال د سولې د ملي کميشنر او د جمهور ريس د دفتر امر د ميرمنو د برابرتيا لپاره راوبلل . د پوهې او استعداد جوړونه : ډير مثالونه شته چې د سولې د منځته راوړلو په هکله د پروګرامونو د چلولو د پاليسي جوړوونکو ، بسپته ورکوونکو او د نورو ورته برخو سره د کړو وړو لپاره د موسسو / سازمانونو او افرادو لومړنی هڅې د مهارت

او استعداد د نشتوالی له امله د مشکلاتو سره مخ شويدی. په ديرو موضوعاتوکې ميرمنې د بين المللي حقوقو په ساحه کې د خپلو حقوقو په هکله ډير لږ معلومات لری. کېدای شي دا معلومات ونه لری چې يوه کړنلار څه ډول جوړه او پراختيا مومي ، يو پروګرام څه ډول طرح کيږي ، خبرې اترې ، منځګړيتوب ، د جګړې حل ، دفاعي تبليغ ، د بودجې پلاس راوړل او د اړيکو جوړول او داسې نور موضوعات څه ډول ترسره کيږي . د جګړې په موقعيت کې ډير ځلې د ميرمنو لپاره د دې امکان نه وی چې مهارتونو جوړول پروګرامونو او ورکشاپونوته لار پيدا کړی. مسافرت / تګ راتګ مشکل او منبع لېږ دی . کېدای چې دا مشکلات د ميرمنو په کړو وړو باندې محدوديتونه وضع کړی .د پراخه استعداد جوړونی ته د اړتيا پيژندلو لپاره يوډير شمير غير دولتی موسسی د پروګرامونو سره منځته راغلی دی. په اوګاندا کې د ميرمنو د بين المللی کلتور وبدلولو موسسه پدی ساحه کې د ميرمنويوه مخکښه قوه ګڼل کيږی. د ا موسسه چې په ۱۹۷۰ لسيزه کې جوړه شويده د موادو په هکله يو غټ مرکزدی چې د ميرمنو د حقوقو او پراختيا په هکله اړوندمعلومات ټولوی او شيندی. دی موسسی په افريقاکې د منطقوی کار جال په جوړونه کې خورا ډيرغټ رول لوبولی دی چې د افريقائی ميرمنو غږ يې بين المللی ډګر ته رايستلی دی. په افغانستان کې د افغان ميرمنو کاری جال چې۷۲ غير دولتی موسسی او ۳۰۰۰ انفرادی غړی لری دا هڅی په مخبيولی دی

چې په پرېکړو کې مېرمنو ته د غږ حق ورکړي، د خپلو غړو سره د افغان مېرمنو سره د ملاتړ او مرستې په هکله مرسته و کړی، د مېرمنو او ماشومانو حقوقو ته وده او پراختیا ورکړی، د محلي موسسو په منځ کې استعدادونه وروزي او مېرمنې درایو ورکولو لپاره تیاری او ترتیب کړی. د افریقا د مېرمنو یووالی موسسه چې مرکزئی په جینیوا کې دی هم خپل کارد مېرمنو د غیر دولتي موسسو کاری جال، د سولې او اختلاف د حل په وخت کې روزنې او په بین المللی سطحه د مېرمنو د بږغ پورته کولو انکشاف او پر اختیاته بښلی دی. همدا ډول دا موسسه د لویدیزی افریقا د مانو دریاب د مېرمنو د سولې کاری جال ټولنې په لابیریا، ګینی، ګانا او سیرالیون کې د مېرمنو اتحادیه د جوړولو وسیله ګڼل کیږی چې په فرعی منطقه کې د سولې ډیره موثره قوه يې مخته راوړیده په ایران کې د همیارانو نو د منا بعو مرکز غیر دولتي موسسه د ټول هیواد غیر دولتي موسسو لپاره یو تخنیکی، اداری او مالی ګډاو مخلوط جوښړت وړاندی کوی . د غیر دولتي موسسو داستعداد او کاری جال د پیاوړی کولو لپاره د کار د منابعو مرکزهغو غیر دولتي موسسو لپاره چې د پراخوموضوعاتو په هکله پکار بوختي دی لکه د مېرمنو حقوق چاپیریال تعلیم او تربیه منی او پر موضوع باندی ولاړ ورکشاپونه چلوی. په ځانګړی توګه په دې کار ډیر زور اچوی چې ولایتي او کلیوال ګروپونه د ښاری او ملی سیالو ګروپونو د تړاو لپاره ډیره اړتیا شته.

د کاری جال او د ملاتړپوسیله د مشروعیت منځته راوړل .

په ځینی موضوعاتو کې دمدنی ټولنی موجودی ډلی،ګروپونه او مشران د ځښینه وو ه ځی له منځه باسی او نه غواړی ددوی سره یوځای په کار بوخت شی. برسیره پردی خپله د مېرمنې په ځان ډاډنه لری، همدا ډول د پرې کړو تصمیم نیوونکو ته د لاس رسیدنی په هکله محدود معلومات کولی شی چې ددوی د توان مخه ونیسی چې نیغ په نیغه د سیاسی مشرانو سره به پکار پیل وکړی دائتلاف کاری جال جوړول او لری ځایونوته د ټولنی رسیدلو ه ځی د سولی جوړولو په عملیه کې د ځښینه و وګډون او ددوی غوښتنو ته قانونی بڼه ورلو لپاره خطرناک ګڼل کیږی. د ځښینه وو وظیفه داده چې خپل استراتیژیک شریکان چې ددې توان لری چې ددوی کار او غوښتنو ته د یوی رافعی رول ولوبوی.

په کولمبیا کې د ۲۰۰۲ کال د سولی د خبرواترو د ناکامیدلو په تعقیب د مېرمنو د کار ګرانو ټولنو د سولی د پاره د یوه اختلاف جوړولو پروسی ابتکاروکړ. د ا ه ځی د سویدن کار ګرانو اتحادئی مېرمنو ځانګی غورځنګ له خوامالی ملاتړ شوی، ددوی هدف داووچې د سولی لپاره د مېرمنو له نظره د سولی د جوړولو پروسه کې د مېرمنو د ګډون غوښتنې لپاره یوځايې اجندا جوړه کړی. په ۲۰۰۳ کال د ۸ میاشتو په موده کې د مېرمنو ۷۱۹ هیئتونه د ۲٦٦ سازمانونو څخه په ټاکلو وختونو کې د ۱٤ محلی، منطقوی او ملی پیښو په هکله راغونډی شوی. د ٦۰۰ ټکیزی

اجندا د پیل په پای کې ۱۲
ټکوته د اولیت حق ورکړل شو.
نوموړی ائتلاف هغه ازادوونکی
اساسی قانون وباله چې د
ملکیت ، د پری کړو په غونډو
کې ګډون د مختلفو ګروپونو
ډلو په منځ کې درایو او نظر
یو یوالی د پراختیا د یوی
نیونې په توګه راښکاره شو.
د دوی دا عملیه د عمومی
هدفونو او د اولیت حقونو د
پراختیا په هکله درایو یوالی
تر رسیدلو لپاره د محلی او
منطقوی مقاماتو له خوا پکار
اچولی کیږی.
په روانډا کې د غیر دولتی
موسسو د چتر ګروپ د ٤٠ څخه
زیاتو موسسو د جنس او میرمنو
د پراختیا وزارت او د اولسي
جرګې مېرمنو برخی یوغښتلی
اتحاد جوړ کړیدی چې د دوی
ته ددی توان ورکوی چې د
هری برخی مقایسوی پرمختیاو
ارزوی. ددوی ګډون او شراکت
دا باوری کوی چې د میرمنو او
از ملی سطحی ته رسیږی، دا
چې نوی پالیسی او روشونه
منځته راغلی دی چې د
میرمنو په اړوند پاملرنه
کوی، او دا چې دا ډول
کړنلاری او روشونه د میرمنو د
موسسو له خوا پخپلو کاروکې
کاراخیستل کړی. دوی هغه
موضوع ګانی چې د ټولینز
امنیت او عدالت څخه نیولی تر
روغتیا پریکړو د میرمنو پوهنی
او روزنی پوری غځیږی په نظر
کې نیولی دی.
د موجوده حالت ننګونه : که
څه هم میرمن د کلی په سطحه د
سولی دمنځته راوستلو په هکله
فعالی دی، دوی پدی فکردی چې
په ملی سیاسی ډګر کې چې د
امنیت موضوعاتو په هکله
پریکړه کوی ډیری لږی لیدل
کیږی ځینی پدی ویره کې دی چې
که چیری د نارینه و سره ګډی

او یوځای او د نارینه وو د
پاره " خوندی" ځایونو او
برخو تر ورننوزی د تجاوز،
تیری او بد نامۍ سره به مخامخ
شی، بیا د نورو لپاره دا
میلان چې سمدستی او ښکاره
موضوع ګانی دمدنی ټولنی د لاری
مخاطب (پاملرنه) کړی شی. د
سیاسی پروسی سره د
سراوکارلرلو څخه ډیر ګران
کار ګڼل کیږی.
د دوی په مشخصاتو
/پیژندګلوی لکه میندی
حسابول په کنترول کې دی د جلا
لاری پیدا کولو ډیری پیاوړی
او اغیز منی وسیلی ګڼل کیږی
پیا په تیره د امنیت او
عسکری چاری. د ۱۹۷۰ په
لسیزه کې په ارجنټاین کې
Las madres de la plazade mayo.
هفتییزه غلی په چوپه خوله
اعتراضونه پکاروا چول چې
یوازې دا ساده غوښتنه ئی
کوله: پدی پوهیدل غواړی چې
ددوی زامنو او لونړوته څه
پیښ شویدی خپل ساده توب دی
غورځنګ په خورا ډیر توان
او اخلاقی اختیار ور په برخه
کړ او ددوی دا پوښتنه د
دولت په راز پټ ساتلو، تیری
او تجاوزنه طبیعت باندی نیغ
په نیغه حمله وه.
د ۱۹۸۰ لسیزی په اوږدوکې په
جنوبی افریقا کې مېرمنې ددې
لپاره چې د لپاره تاید
لښکر وته د عسکری جلب
موضوع باندی عتراض کړي وی د
وجدانی اعتراض کوونکو سره
یوځای شوی. عسکری ته د
نیولو ضد کمپاین چې
میرمنوئی مخکښی کوله د عسکری
لپاره يې یو د پام وړ خطر
را منځته کړ خو حکومت و
نشول کولی چې د عسکرو د
میندو د اخلاقی قدرت مخه
ونیسی همدا ډول د ۱۹۸۰ لسیزه
کې کله چې اسرایلی لښکرو

جنوبي لبنان اشغال کړ، یوه ډله میرمنی د هغو عسکرو د میندو په ګډون چې پدی ځګره کې وژل شوي وو د اسرایلی ښارونو د کوڅو په کونجو کې په اعتراض لاس پوری کړ. دوی د یوی این جی او غیر دولتی موسسه چې ځلور میندی نومیده د ځان په ثبتولو پیل وکړ. ددوی لومړنی هدف داوو چې په یو اړخیزه توګه د یهودو عسکر له لبنان څخه ووزی. د میرمنو تصور او ددوی پیغام په اسرایلی ټولته کې انګازی خپری کړی د پام وړ ملاتړي د ځښینه وواو نارینه وو په منځکی پیدا کړ. د ډلی په مشر تابه کې نارینه ووتلی برخه دلورده خو د عوامو په تصور کې دا یو غورځنګ وو چې میندو کشاوه. ددی ډلی غړیوته په لبنان کې د عسکر په هکله ټول اړونده معلومات ورکړل شول. اسرایلی مامورینو سره ئی د معلومات ورکولو غونډوکې برخی واخیستی د هغو څخه پدی هکله پوښتنی وکړی، معلومات يې ورڅخه واخیستل او د لبنان د تخلیه کولو غوښتنی يې ورڅخه وکړی. داروش او سلوک چې خپله پیژنده ګلوی يې د میندوپه نوم وکړو ددوی د پریالیتوب لپاره دا ستر اهمیت درلود، کله چې دوی د عسکری مامور ینو سره مخ شول چې پوهیدل او د هغه اخلاقی واک صلاحیت سره حساسیت درلود چې میرمنو د ځان سره راوړ. اسرایل ۲۰۰۰ کال د می په میاشت کې د لبنان څخه ووتل . دوروستنی پریکری سره ډول ډول عوامل یوځای شول خو ډیره برخه او کریدیټ نو موړو څلور میندو ته خلک يې را بېدار کړل او عوامو نظر ئی د لبنان څخه د یهودو د وتلو په هکله تیار او ترتیب کړ.

د مسٔولیت څخه د خلاصون لپاره مبارزه او د بشر د حقوق څخه دفاع او ملاتړ کېدای چې میرمنې ګروپونه د یوې ځانګړې موضوع په بیا رغونه باندې کار وکړی ، لکه بې وسلې کول ، د بې ځایه شویو وړګو اړتیاوی ، عدالت او د بشر حقوق ، یا په ډیر عمومي ډول درسونو (میدیا) یا نور واحدونه چې سمو معلوماتو او خبرتیا پراختیا ورکوی . په عربي نړۍ کې یوه عراقي میرمن د پراختیا او انکشاف لپاره د عربي د غیر دولتي کاري جال د بنسټ ایښودلو کې یوه اساسي خبره ده چې د دیموکراسي ، بشر حقوق او د دوامداره انکشاف په پلټنو کې د عربي نړۍ د مدني ټولنو ملاتړ کوي ، توان ورکوي . په کولمبیا کې د انشيټیوا دی میجرپارلاپاز د سولې او خبرو اترو په اجندا کې د مېرمنو د اړتیاوو او ټګو ځایول ، د تجاوز او تیری ښکار شویو د ستنونی او پخوانیو پوزي مېرمنو د ټولنې سره بیا یو ځای کولو څخه دفاع کوی. په ګواتیمالا اوسلوا ډور کې یو زیات تعداد د مېرمنو موسسې د هغو کلنو په جریان کې منځته راغلې چې د ملکي خلکو په مقابل کې د جرمونو د ارتکاب د مسٔولیت د خلاصون لپاره روانی وي ، د دوامداره سولې او عدالت لپاره د ملي او بین المللي قوانین د تطبیق او پیاوړتیا یو اساسي کار نګل کیده (د عبوري عدالت او بشر حقوقو په اړوند څپرکې وګوري) .

د پریکړو / تصمیم نیولو او لېډرشیپ په هکله د مېرمنو

لوړونه کېدای شي چې د مېرمنو موسسې په سیاسي ګوندونو او انتخاباتو یا په مسلکي ژوند کې د برخې اخیستلو له لارې مېرمنو ته کاروکړي . په کمبودیا کې یوې پخوانۍ مهاجرې مېرمنې د مېرمنې د نیکمرغۍ موسسې بنسټ کېښېښود ، پدې منظور چې د مېرمنو سیاسي برخې اخیستل زیات کړي (په دموکراسي او حکومت څپرکې دی ولیدل شي). همدا ډول دا ځې د مېرمنو ډاډ او باور زیاتوي د یوې داسې عقیدې په ورکولو کې مرسته کوي چې دوی په فردي او ټولنیزه توګه کولی شي چې خپلې ټولنې ته تغیر ورکړي .

د سولې د کار د ملاتړ له پاره د سرچینو برابرول

د مالي تحفظ نشتوالی- د لنډې مودې کار لپاره یا د اوږدې مودې ستراتیژي له پاره- یو اساسي مشکل دی چې د مېرمنو موسسې ورسره مخ دي. دا ډول یېږې موسسې نیستۍ، د دوی د وخت او سرچینو په هکله یېړو غوښتونو، کورني ظلم او تیري او دټولنیزو کارونو د نشتوالي څپلي دي. سره د دې عواملو یېډر غړي په داوطلبانه توګه کار کوي. دا ډول مشکلات د موسسو تاسیس او دوام اغیزمن کوي او مجبوروېي چې هغو په بسپنو باندې متکي شي چې په لاس یې راوړی شي. د امریکا د بین المللي پراختیا له پاره د مرستو موسسه په کمبودیا کې د مېرمنو موسسو په هکله پوه مطالعه کې دې نتیجې ته ورسېده چې نوموړې موسسې د یوه عمومي مشکل سره مخ دی چې په بین المللي بسپنو ورکوونکي باندې د دوی د اتکا دوام دی چې د لنډې مودې د پلانونو او د بین المللي سیاست د اولیتونو د بدلولو له پاره یې کمزوري او اسیب پذیر کوي. ٢٤

د مېرمنو ځینې ګروپونو نویو پالیسیو او روشونو ته وده وکېړده ترڅو په دې ډول د موجوده مشکلاتو او ننګونو مخنیوی وکړي. په داسې حال کې چې ځینې نورو د بودیجې مالي چارو له پاره استعدادونه روزلي دي ترڅو بودیجې په موثره او اغیزه ناکه توګه اداره کړي، ځینې د نورو موسسو سره شرکت کړی دی چې د فنډ په پیداکولو کې د هر ګروپ استعداد او سرچینو څخه په ښه توګه ځټګ ترلاسه شي. یېډرو د مېرمنو موسسې د خاصو او ځانړګو موضوعاتو په هکله یې ځان رسولی دی ترڅو په خپلو مهارتونو باندې سرمایه په کار واچوي او یېډرو غځونوو څخه ځان وساتي. ځینو خپل علم او معلومات د بین المللي بسپنه ورکوونکو او د دوی په ځېواد کې د پروګرامونو په هکله یوځای او په کار واچولي ترڅو د هغوی پوهې سره د ملي او بین المللي اړتیاوو او اولیتونو سره سیالي وکړي. د مثال په توګه په سلو اډو کې د امریکا د مرستو د بین المللي اداري راپور ورکړ چې غیردولتي موسسې د مېرمنو ګروپونو په ډګون د پروګرامونو په تطبیق کې خورا یېډر ښه دي ځکه چې دوی لري پرتو وړګو ته لاس رسوېي.

یېډر ځلې د مېرمنو ملي او محلي موسسې د بین المللي مدني ټولنو ګروپونو اړیکو جوړولو څخه ګټه په لاس راوړي. لکه چې د مخه وویل شول د سویډن د کارګرانو اتحادیې د مېرمنو څانګې په کمبودیا کې د

کارګرانو اتحادیو د مېرمنو پروګرام ته بودیجه برابره کړه. په نړیواله سطح کار کول مېرمنې د مېرمنو بین المللي له پاره چې مرکز يې په امریکا کې دی. د جګړې څخه وروسته دېوادونو کې د مېرمنو له پاره د بوسنیا، عراق او روانډا په ډګون سامان الات، سرچینې برابروي، په دې مقصد چې په محلي سطحه مدني ټولنه غښتلې کړي. د راکفیلر یوې موسسې فنډ کری پروګرام، د افغان مېرمنو مشرانو تړاو په افغانستان کې ځانګړې مېرمنو ته په امریکا او کاناډا کې د مېرمنو مشرانو سره تړاو ورکوي چې د افغان مېرمنو مشرانو ته بسپنې او د کار زده کړې برابروي. دا چې بین المللي بسپنه ورکوونکي په دې توګه خپلې بسپنې د مېرمنو ملي او غیردولتي موسسو په لور ګرځولي دي چې په ملي او محلي سطحه په کار او فعالیت بوختې دي . کولی شي په ښه توګه ددې تغیر څخه ګټه وکړي بیا په تېره د بوختی په وختونو کې د جګړې څخه وروسته د رغونې څپرکې وګورئ).

٤- کوم روشونه شته چې مدني ټولنه د سولې په رامنځته کولو کې ورډګه کېږ؟

غیردولتي موسسې د ملګرو ملتونو په چارتر کې د یوه ډېر مهم موجودیت په توګه پېژندل شوی دي. ٧١ ماده وایي چې اقتصادي او ټولنیزه شورا "کېدای شي د غیر دولتي موسسو سره د خپلې وړتیا په چوکاټ کې موضوعاتو سره سر او کار لري د اړیکو نیولو له پاره مناسب ترتیبات ونیسي"٢٦.

برسېره پردې د مدنې او سیاسي حقوقو د بین المللي میثاق (١٩٦٦) ٢١ ماده د سولییزو غونډه، د جوړولو د حق په هکله ٢٢ ماده د غونډې جوړولو حق ورېخښي.

ملګرو ملتونو په ١٩٧٥ کال کې د غیردولتي ارتباط او تړاو دفتر پرانیست چې یو دفتر يې په جینیوا او بل په نیویارک کې وو چې د ملګروملتونو دمدني ټولنې ته د ملاتړ په هکله معلومات، مشورې او مهارت برابر کړي. غیردولتي موسسې د ملګرو ملتونو سره څلور ډوله موقف لري:

١- د غیردولتي موسسې مشورتي موقف د اقتصادي او ټولنیزوچارو اداري له لارې چې ددې اجازه ورکوي چې نېغ په نېغه د حکومتونو ترمنځ په پروسه کې نېغ په نېغه برخه واخلي چې ټولنیز اقتصادي پراخ بنسټه موضوعات رانغاړي چې په فرعي توګه درې ډلو وېشل شوي دي:

- عمومي: هغه غیردولتي موسسې چې د پراخ بنسټه ټولینزو اقتصادي موضوعاتو سره سر او کار لري.
- ځانګړي: هغه غیردولتي موسسې چې د کړو وړو په څو محدودو ساحو کې ځانېړګ وړتیا لري، او هغه
- جدول: هغه غیردولتي موسسې چې په یوه ساحه کې ځانېړګ یا تخنیکي مهارت لري.

٢- د عامه معلوماتو د موقف اداره چې په کړو وړو کې د لاس رسې اجازه ورکوي خو د ډګون اجازه نه لري

- د مطبوعاتو غړیو ته د ډله ییزو خپرونو موقف، او

نور موقفونه چې یوایځ په یو پښېه یا غونډه کې د ډګون اجازه ورکوي.

برسېره پر دې چې ټولنیز اقتصادي موضوعات په نظر کې ولري، غیردولتي موسسې ددې وړ دي چې ټولنیزې اقتصادي اداري مشورتي موقف ولري په دې ډول چې:

- د تصمیم نیولو یو دموکراټیک میکانیزم/ګډنلار ولري.
- لږ تر لږه دوه کلنه سابقه ولري، د حکومت سره ثبت وي.
- خپلې بنسټیزې مرستې د ملي ټراوونو، انفرادي غړیو یا د نورو غیردولتي جوښړتونو لارې له لاس ته راوړي، او.
- د دې ژمنه وکړي چې په هرو څلورو کلونو کې د خپلو کړو وړو راپور خپور کړي.
- پر تېرو ۳۰ کالونو کې د ملګرو ملتونو او نورو موسسو د مېرمنو موسسو په زړه پورې ملاتړ کړی دی. د مېرمنو په مقابل کې د هر ډول تبعیض له منځه وړلو له پاره د ملګرو ملتونو د ۱۹۷۹ تړون او د ۱۹۹۵ کال د بیجینګ د عمل پلټې فورم د مېرمنو د فعالولو او د مدني ټولنې او د سولې موضوعاتو د هڅولو له پاره په زړه پورې وسیلې او واسطې دي. د دې له پاره چې د بیجنګ پلیټ فورم تطبیق، مانیټور کړی شوي وی د مېرمنو د موقف په هکله کمیسیون د ټولنیزې اقتصادي چارو د اداري له خوا جوړ شو چې هر کال د ۱۰ ورځو له پاره په عادي توګه د ملګروملتونو مرکز نیویارک کې غونډه کوي چې د سپارښتنو سره یو رسمي راپور ترتیب او جوړوي. [۲۸]

په دې نږېدې کلونو کې سوله او امنیت د مېرمنو د موقف کمیسیون د اجنډو د سرټکي جوړوي. غیردولتي موسسې د اقتصادي او ټولنیزې شورا د موقف سره او د کنفرانس د تېرېدلو سره اجازه کېږ ده چې په غونډه کې ډګون وکړي او دکاري جال په جوړولو وخت تېر کړي او د مهمو موضوعاتو په هکله د حکومتونو سره اړیکې ونیسي. دا ټولنې په نړیواله سطح د پالیسیو جوړوونکو او هغه څوک چې د دوی د پالیسیو په وسیله یې‌ډر اغېزمن کېږېي ښې اړیکې وساتي او ښه مرسته وکړي. همدا ډول دوی د مدني ټولنې په هکله ژوره پوهه، تجربې او مهارتو نه ښیي چې که چېرې ملاتړ ورڅخه وشي په کار واچول شي د بدلون سترې وسیلې ثګل کېږېي. د ملګرو ملتونو موسسې چې مېرمنو موضوعاتو ته وقف شوي دي. د مېرمنو له پاره د ملګرو ملتونو د پراختیا بودیجه، د اقتصادي او ټولینزو چارو د اداري د مېرمنو پراختیا برخه، د مېرمنو موضوعاتو په هکله د عمومي سکرتر د مشاور دفتر او د مېرمنو پرمختیا- هم د ملګرو

ملتونو سره د مېرمنو په چارو کې د بوختو موسسو د جوښت يوه مهمه برخه جوړوي. په ځانګړې توګه د سولې او امنيت د مدني ټولنې د لوړتيا او ونډون له پاره دوه بين المللي اصول شته:

- د ملګرو ملتونو د امنيت شورا ۱۳۲۵ (۲۰۰۱) پرېکړه په صراحت سره وايي "د محلي مېرمنو د سولې ابتکارونه او داخلي عمليې د اختلاف د حل له پاره" ملاتړ وکړي، او
- د ملګرو ملتونو د امنيت شورا ۱۳۶۶ (۲۰۰۱) پرېکړه په ملي سطحه د مخالفت د مخنيوي په زياتولو کې "د مدني ټولنې د ملاتړ اول اهميت" ښکاره کوي.

برسېره پر دې د ملګروملتونو په سيستم کې د يوه اساسي بدلون د يوې برخې په شان د مدني ټولنې رول ډېر غټ ښودل شوي دي. د ملګرو ملتونو عمومي منشي يوه د لومړۍ سطحې غونډه جوړه کړه ترڅو په دې هکله يو راپور تيار کړي چې څه ډول کېدای شي چې د مدني ټولنې اړيکې د ملګروملتونو سره پراختيا ومومي چې د ۲۰۰۴ کال د جون په مياشت کې يې په کار پيل وکړ. د دوی يو سپارښت دا وو چې: "....مدني ټولنې د ونډون له پاره د يوې وقف شوې اداري جوړول... د ټيټ سطحې ګروپونو د استعداد او ظرفيت پياوړي کول چې د ملګرو ملتونو سره په ارتباط بوخت شي. بيا په تېره مېرمنې، وطني خلک، معيوب او بې وزله وګړي ۲۹." د دې راپور په خپرولو پسې د ملګرو ملتونو د امنيت شورا د لومړي ځل له پاره د مدني ټولنې رول د جګړې څخه وروسته د سولې په راوستلو کې تر بحث لاندې ونيو، چېرو حکومتي او غير حکومتي نمايندګانو خپلې خبرې اترې په ريکارډ راوستې، د غير دولتي موسسو رول يې د جګړې څڅه وروسته بيارغونه او د امنيت شورا سره د مدني ټولنې ونډون ته يې زياتېدونکې اړتيا تاييد کړه.

د سولې او امنيت اړوند کړووړو او خبرواترو کې د مدني ټولنې د ونډون په هکله ميلان منطقوي سطحې ته غځېدلی دی. د سولې او امنيت د شورا تاسيسولو له پاره د افريقا ټول دې د پروتوکول ۲۰ ماده وايي چې دا به "غيردولتي، د ټولنې بنسټيزې او نور د مدني ټولنې موسسې او په ځانګړې توګه د مېرمنو موسسې وهڅوي چې په هغو هلوځلو کې چې هدف يې په افريقا کې سوله امنيت او ثبات راوستل دي په فعاله توګه برخه واخلي. ۳۰

برسېره پر دې ټولنې ته بلنه ورکړل شوې ده چې د شورا په ټولو ښکاره غونډو کې ونډون وکړي. د افريقايي دولتونو سازمان د دايمي شورا د يوې پرېکړې په اساس په دې وروستيو کې يوه بوديجه منځته راوړه چې د افريقايي هېوادونو سازمان په غونډو، کنفرانسونو او کړو وړو کې د مدني ټولنې موسسو ونډون څخه ملاتړ وکړي. ټولې هغه ډلې چې د افريقايي هېوادونو د سازمان سره ثبت دي هرمرو

باید اتحادي دفتر ته یوه غریضه وړاندې کړي. د نوموړي بودیجې د یټګ اخیستلو له پاره په پام کې ونیول شي. هره منطقوي موسسه خپل معیار لري چې یوې غیردولتي موسسې ته دا توان او باور ورپه برخه کړي چې د دوی عملیو ته په ملي سطحه د غیردولتي موسسو له پاره په هرځای کې یوه اساسي ننګونه چې په حکومتونو او سیاسي ګوندونو باندې زور اچوي دا دی چې بین المللي حقوق، تړونونه چې دوی منځ ته راوړي دي تطبیق کړي. بله موضوع داده چې ملي پالیسي او روشونو کې بدلون راولي ترڅو غیردولتي موسسو ته دا توان ورپه برخه کړي چې د دولتي مقاماتو سره د بنیادي اسانتیاوو په اړوند لکه روغتیا او د پوهنې په پروګرامونو کې په مساوي توګه کار او فعالیت وکړي.

٥- ستراتېژیکي کړه وړه:

سولې رغوونکې مېرمنې څه کولی شي؟

١- پخوا له هغې چې یوه این جي او جوړه شوي وي د مدني ټولنې یوه نقشه جوړه کړي ترڅو د غبرګون څه ونیول شي. هدف دا وي چې شته او موجوده هیڅ بشپړ کړی شي. د نوي موسسې هدفونه او د هغې وضعیت د نورو مدني ټولنو د جوښتونو او حکومت په مقابل کې ښکاره او روښانه وي.

٢- یوه اجنډا او دستور منځته راوړي چې د یوه پراخ بنسټه جوښت څخه نمایندګي وکړي، جرړې یې په ټولنه کې خوري او هغه عوامل چې دوی ویشي له منځه یوسي. نړیوال حقوق او د مېرمنو حقوقو ته په مرکز کې ځای ورکړي، هڅه وکړي په دې هکله د هغو لار چارو څه کار واخلي چې د کلتور، دود او دستور سره تړاو ولري.

٣- نورې ډلې او ګروپونه ولټوي، ائتلاف یا اتحاد ورسره وکړي چې په عمومي اساساتو او ارزښتونو ولاړ وي. په دې ډول کېدای شي چې وحدت او یووالی بې له دې چې د هر ګروپ ځانګړې ساحې او یټګ د ملي مدني ټولنې د غونډېدلو ځای وټاکي د غیردولتي موسسې جوښت د قانوني کېدلو ملاتړ کوي، کېدای شي چې دا د سرچینو، تخنیکي او اداري پوهې مرکز وګرځي.

٥- د کړو وړو او فعالیت لپاره یوه عمومي اجنډا او اولیتونه ترتیب کړي. چېرته چې زمینه مساعده وي د هغې څخه د اساس د ملاتړ او بودیجې د پیداکولو له پره کار واخلي.

٦- ددې له پاره چې د پرېکړو کولو/تصمیم نیولو ځای ته مو لار پیداکېړ وي. د حکومتي او پارلماني مقاماتو سره اتحاد ته وده ورکړي.

٧- د یوې غیردولتي موسسې د جوړونې هدف په نظر کې ولري چې اړوندې غیردولتي موسسو ته د مالي سرچینو برابرولو لار وي.

٨- غیر رسمي او کلتوري جوښتونه په ګوته کړي چې کېدای شي د هغو په وسیله مېرمنې خپل نفوذ او لاسرسی راوړل شي.

٩- د دې له پار چې د نورو سولې منځته راوستونکو مېرمنو سره مو خپلې زده کړې شریکې کېړ وي خپل کړه وړه او فعالیتونه، تجربې او نتیجې د سند په بڼه راولي.

١٠- داسې یوه بین المللي پالیسي او قانون لکه د ملګرو ملتونو د امنیت شورا

۱۳۲۵ پریکړه منځته راولي چې
په سوله او امنیت کې د
مېرمنو په هکله پوهه او
خبرتیا زیاته کړي.

چېرته تاسې زيات معلومات په لاس راوړلی شئ؟
البواشرا، جودي، سوله منځ ته راوړونکې مېرمنې: پوهه شريکوونکې، لندن: نړيول بيداری، ۲۰۰۳ د سپټمبر ۴/۲۰۰٤
<http://www.international-alert.org/women/publications/KnowHowPaper.pdf>.
Pearce, Jenny and Jude Howell. *مدني □ولنه او پراختيا: يوه مهمه سپ□نه*
Reuben, William. *د مدني □ولن□ پ□ژندنه* -Bank, n.d. 4 September 2004
<http://www.worldbank.com/participation/UnderstandingCivilSociety.pdf>.
Sen, Gita and Caren Grown. *Development, Crises and Alternative Visions: Third World Women’ s Perspectives*.
London: DAWN Earthscan Publications, 1998.
د ملګري ملتونو د امنيت شورا اړيکې د مدني ټولنې سره. نيويارك: ملګري ملتونه، اين. ډي سپتمبر ۴/۲۰۰٤
<http://www.un.org/reform/security_council.doc>.
ملګري ملتونه. د ملګروملتونو سيستم او مدني ټولنه- د کړو وړو جدول او تحليل: د عمومي منشي له پاره د سابقې يو مضمون د مدني ټولنې سره د ملګرو ملتونو اړيکو په هکله د سريستلو شخصيتونو جدول نيويارك، ملګري ملتونه، ۲۰۰۳ د سپتمبر ۴/۲۰۰٤
ملګري ملتونه. موږ دخلك: مدني ټولنه، ملګري ملتونه او نړيوال حکومت- د ملګري ملتونو په هکله د سريستلو شخصيتونو جدول- د مدني ټولنې اړيکې نيويارك:ملګري ملتونه ۲۰۰٤ سپتمبر ۴/۲۰۰٤
<http://www.un.org/reform/a58_817_english.doc>.

مخففونه

BONGO	سوداګری- تنظيم شوی او مخ شوی غير دولتي سازمان.
CEDAW	د مېرمنو په مقابل کې د هر ډول توپير له منځه وړلو تړون.
CBO	هغه جوښت يا سازمان چې بنياد يې په ټولنه ولاړ وي.
CSO	د مدني ټولنو سازمان.
CSW	د مېرمنو د موقف په هکله کميسيون.
DAW	د ملګرو ملتو د مېرمنو د پرمختيا برخه.
ECOSOC	د ملګرو ملتونو اقتصادي او اجتماعي شورا.
FAS	د افريقا د مېرمنو يووالی.
GONGO	په حکومن متمرکز غير دولتي سازمان.
HIV/AIDS	د بشر د خوندي ساتنې/مصئونيت نيمګړتيا ويرس/د مصئونيت د نيمګړتيا په مرض ککړ.
ICRC	سره صليب نړيواله کمټېه.
INGO	نړيواله غيردولتي سازمان يا موسسه.
Isis-WICCE	د مېرمنو بين المللي کلتوري بدلون.
MANGO	په مافيه- ولاړه غيردولتي موسسه.
NGLS	غيردولتي ارتباطي اسانتيا.
NGO	غيردولتي موسسه يا سازمان.
OAS	د افريقايي هېوادونو سازمان.

OSAGI	د مېرمنو موضوعاتو او د ملګرو ملتونو د مېرمنو پرمختیا په هکله د ملګرو ملتونو د سرمنشي ځانګړي مشاور دفتر.
SAFHR	د جنوبي اسیا د بشر حقوقو ټولنه.
UN	ملګري ملتونه.
UNIFEM	د مېرمنو له پاره د ملګرو ملتونو انکشافي بودیجه.
USAID	امریکا د نړیوال انکشاف اداره.
WfP	مېرمنې د نېکمرغۍ له پاره.

د پای یادونه

۱- هو ویل، جود او جیني پیرس. مدني ټولنه او انکشاف: یوه مهمه تشریح، بولډر، کمپني: لین راینر، ۲۰۰۱

۲- د لندن د اقتصاد او سیاسي علومو ښوونځی، مدني ټولنه څه ته وایي؟ د مارچ ۱/۲۰۰۴ سپټمبر ۴/۲۰۰۴
<http://www.lse.ac.uk/collections/CCS/what_is_civil_society.htm>.

۳- مارشال، میکلاس "قانونیت او موثریت: د مدني ټولنې موسسې، په ښه حکومت کې رول" شفافیت بین الملل نومبر ۱/۲۰۰۲ سپتمبر ۴/۲۰۰۴
<http://www.globalpolicy.org/ngos/credib/2003/0529legit.htm>.

۴- لکه چې په واجینګ کې د کولمبیا د سولې فعالینو وویل/IA لندن ورکشاپ جولای ۲۰۰۴

۵- سین ګیتا او کارین ګرون، انکشاف، بحرانونه او بله بڼه: د دایمي نړۍ د مېرمنو انځورونه
لندن: ډان ارت سکین خپرونې، ۱۹۹۸

۶- مالینیکس، ماکسین، "د مېرمنو د غورځنګونو تحلیل"، انکشاف او بدلونونه ۲ : ۲۹، ۱۹۹۸.

۷- ایوبین، ویلیام. د مدني ټولنې پېژندنه، واشنګټن ډي سي: نړیوال بانک، سپټمبر ۴/۲۰۰۴
<http://www. worldbank.com/participation/UnderstandingCivilSociety.pdf>.

۸- غیردولتي موسسې: د ښه روشن او کړه وړه له پاره لارښوونې، د مشترك المنافع هېوادونو موسسه، لندن ۱۹۹۵ ځای شوی د یوې غیردولتي موسسې د خپل خوېښ د سولې ټولګی دزده کېړ لارښود، سپټمبر ۴/۲۰۰۴
<http:www.peacecorps.gov>.

۹- د ډېرو معلوماتو له پاره د دولتي ګوندونو په هکله د نړیوال قراردادونو له پاره وګورئ:
<http://www.unhchr.ch/pdf/report.pdf>.

۱۰- د یوې غیردولتي موسسې د زده کېړ لارښود د سولې د خپلې خوېښ ډلې له پاره، ۴ سپټمبر ۲۰۰۴
<http:www.peacecorps.gov>.

۱۱- نړیوال بانك د غیردولتي موسسو طبقه بندي ۴ سپټمبر ۲۰۰۴
>
http://docs.lib.duke.edu/igo/guides/ngo/define.htm
<.

۱۲- ترمن، جان، په پیسو باندې سندرې ویل، شخصي دولت او عامه قدرت د سولې په لټه کې. رومان اولن هام ایم. ډي. لیټل فیلډ خپروونکي، اینك ۲۰۰۰.

۱۳- رېن ویلیام. د مدني ټولنې پېژندنه. واشنګټن ډي سي. نړیوال بانك، ۴ سپټمبر ۲۰۰۴
<http://www. worldbank.com/participation/UnderstandingCivilSociety.pdf>.

۱۴- الورتز، فرانسیکو. ایس او پاولین مارتینز " د جګړې څخه وروسته رغونه کې د ژغورنې غیردولتي موسسو رول" په عملي انکشاف کې جلد ۲ ګڼه ۲، ۱۹۹۲ سپټمبر ۶/۲۰۰۴:
<http://www.developmentinpractice.org/readers/DSW/about.htm>.

۱۵- د سولې او ازدای له پاره د مېرمنو نړیوال ټړون:
<http://www.wilpf.int.ch/>.

۱۶- اندرلي نې، صنم ناراغي، د بیجینګ د پلیټ فارم د عمل د ملګرو ملتونو د امنیت شورا د ۱۳۲۵ او تر هغې خواته، لندن، نړیواله بیدارونه ۲۰۰۱ ص ۱۱

۱۷- لکه د مخه

۱۸- البواشر جودي. مېرمنې سوله جوړوي: پوهه شریکوي. لندن: بین المللي، ۲۰۰۳ د سپټمبر ۴/۲۰۰۴
<http://www.international-alert.org/women/publications/KnowHowPaper.pdf>.

۱۹- لکه چې د امل رسام له خوا په ایمیل روابطو کې لیکل شوي دي. اګست ۲۰۰۴.

۲۰- البوشرا، جودي. مېرمنې سوله منځته راولي: پوهه شریکوي. لندن: بین المللي بیداری، ۲۰۰۳ ۴ سپټمبر ۲۰۰۴
<http://www.international-alert.org/women/publications/KnowHowPaper.pdf>.

۲۱- عابدي، دیخا ابراهیم، د ښاریانو سوله- د کینیا شمال ختیځ د سولې منځته راوړل، پوچیرګی: ۲۷ سپټمبر ۲۰۰۴
<http://www.xs4all.nl/~conflic1/pbp/4/4_womenk.htm>.

۲۲- روجاس کتالینا ګوري په کولمبیا کې د جګړې په منځ کې: د مېرمنو ونډه واشنګټن ډي سي: مېرمنې د سولې پالیسي کمیسیون بوختې، ۲۰۰۴ سپټمبر ۵/۲۰۰۴
<http://www.womenwagingpeace.net/content/articles/ColombiaFullCaseStudy.pdf>.

۲۳- لکه د مخه

۲۴- کومارکریشنا، مېرمنې او دخلي جګړې: اغېزې، سازمانونه او کړه وړه. بولدر، کمپنۍ، لین اینر ۲۰۰۱

۲۵- د بین المللي انکشاف له پاره د امریکا اداره. پروژې د مرستیال بشپړکوونکی راپور: د سولې او ملي ژغورنې پروژه ۵۱۹-۳۹۴. سان سکواډر: د امریکا د بین المللي انکشاف اداري هیئت، السلسلواډور ته ۱۹۹۷.

۲۶- د زیاتو معلوماتو لپاره دې مراجعه وشي:
<http://www.un.org/esa/coordination/ecosoc/>.

۲۷- د ملګرو ملتونو د ارتباط اسانتیا، د غیردولتي اسانیا په هکله، ۵ سپټمبر ۲۰۰۴
<http://www.un-ngls.org/index.html>.

۲۸- د جګړې په مخنیوي، اداره او د جګړې پای ته رسولو د پاره د مېرمنو مساوي ونډه او د جګړې په پای کې د سولې رغونه: موافقه شوی پای، نیویارك: د مېرمنو موقف باندې کمیسیون ۴۸ غونډه ۲۰۰۴ سپټمبر ۴/۲۰۰۴
<http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw48/ac-wp-auv.pdf>.

۲۹- ملګري ملتونه موږ دا خلك: مدني ټولنه، ملګري ملتونه او نړیوال حکومت- د سر وتلو اشخاصو راپور د ملګرو ملتونو په هکله- د مدني ټولنې اړیکې. نیویارك: ملګري ملتونه ۲۰۰۴ سپټمبر ۴/۲۰۰۴

<http://www.un.org/reform/a58_817_english.doc>.
165.

۳۰- ملګري ملتونه، ویاندویان د مدني ټولنې د اهمیت په هکله زور اچوي، په هغو هېوادونو کې چې چېرګه یې تېره کېږ ده د سولې په راوستلو کې رول پراختیا مومي. دا خبرې اترې هغه وخت وشوې چې د امنیت په بحث اخته وه. نیویارک: ملګري ملتونه، د امنیت شورا ۲۰۰۴ سپټمبر ۲۰۰۴/٤
<http://www.un.org/News/Press/docs/2004/sc8128.doc.htm>.

۳۱- د افریقا اتحادیه د افریقا د اتحادیې اسامبله، لومړی عادي غونډه: د افریقا د اتحادیې د امنیت شورا د تاسیسولو په هکله پروتوکول. دربن جنوبي افریقا: د افریقا اتحادیه ۲۰۰۲ سپټمبر ۲۰۰۴/٤
<http://www.au2002.gov.za/docs/summit_council/secprot.htm>.

۳۲-د افریقایي هېوادونو سازمان ځانګړې بودجه د افریقایي هېوادونو د سازمان په کړو وړو د ملاتړ له پاره. واشنګټن ډي. سي: د افریقایي هېوادونو د اتحادیې دایمي شورا ۲۰۰٤ دسمبر ۲۰۰٤/٥
<http://www.civil-society.oas.org/Permanent%20Council/cp_res_864_eng.doc>.